

LUCEAFAARUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 45 (236) Simbătă 5 NOIEMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

săptămîna

observația socială

Ancheta publicată zilele acestea în Știința, cu privire la observația socială în creația artistică, invită în meditație pe marea unel probleme de incontestabilă actualitate. Bizuindu-se pe exemple elocvente, culesse din istoria literaturii române sau universale, făcînd deopotrivă interesante referiri la diversele tendințe și căutări prezente în cîmpul prozei și dramaturgiei contemporane, participanții la discuție au subliniat, în unanimitate, latura, funcția, implicațiile, punctul de plecare, semnificațiile, destinele prin excelență sociale ale operei de artă, caracterul ei necesar național, faptul că marii scriitori de totdeauna au fost ecoul sensibil al poezii și poporului lor, străduindu-se să surprindă viața în manifestările ei revelatorii, să esențializeze realitatea contemplată, reliefînd adevărurile fundamentale încercate, la rîndu-le, cu firești valențe sociale. Măsura succesului obținut de un Creangă, un Caragiale sau un Rebreanu (cîntă de Vladimir Stăreanu) sau, dintre cei de azi, de Eugen Barbu, Marin Preda, Titus Popovici ori Ion Lăncrănjan e condiționată de capacitatea fiecăruia de a observa și de a sesiza fenomenele în mișcare lor complex dialectică, de a le decanta și valorifica dintr-un unghi de percepție care să nu le unilateralizeze, absolutizeze, schematizeze sau vulgarizeze, și nici să le scoată de pe orbita conerit istoricului.

Au existat și continuă să existe, ce-l drept, și tentative de a proiecta faptele evocate pe ecranul unor permanente bănuți eterne, nespuse legilor evoluției și involuției, rupte de contingent, de fenomenal, și, mai ales, de determinările sociale naturale. Procedînd astfel (chiar sub forma experimentului), se eludează, în fond, omeneșul însuși, facultatea făpturii umane de a nu fi mereu egală cu sine însăși, de a trăi neconștient procesul devenirii (ca individ și ca specie), într-un plan ontologic alături de fiecare dată, înedit, deci, prin definiție. Diversificarea existențială dispăre, într-un asemenea context, inevitabil; omul ca ființă concretă, multiplicată în infinite ipostaze, de asemenea; omenirea ca entitate își pierde orice conținut; ieșind din social, literatura își neagă propria ei condiție.

Evident, nu așa au procedat Eschil, Cervantes, Shakespeare, Balzac, Creangă, Sadoveanu. Pentru ei (ca și pentru alții mai contemporani cu noi), socialul nu s-a delimitat ca fapt fără repercusiuni estetice, ci ca sursă inepuizabilă de inspirație și nu arareori ca model al realității artistice însăși, al acelei „pararealități” de care vorbește unii și care nu e, în fond, decît complementul celei strict obiective. Ambele se configurează însă istoric și local, schimbîndu-și neîncetat conținutul și forma de expresie. De aceea, fără raportare la epocă, la momentul atins de umanitatea evocată, la preocupările ei specifice, la visele, dramele, bucuriile, frământările și mutațiile ei complexe, înțelegerea justă a marilor creații universale e cu totul deficitară. Tocmai aceste diferențe, evidente la cea mai elementară comparație de texte, asigură, alături de modificările particulare ale unghiului de interpretare ideologică și estetică a fenomenelor, extraordinara varietate a artei, în ansamblul ei.

Ambiția oricărui scriitor e să îmbogățească tezaurul literaturii cu opere nemuritoare, întemeiate pe explorarea unor adevăruri omenești răscălitătoare. Dar adevărul e totdeauna concret și trăiește în strînsă conexiune cu alte adevăruri și ele concrete, care pentru a fi descoperite, trebuie căutate. Socialul, o sinteză de adevăruri ce nu așteaptă decît să fie relevate și interpretate. Eroarea multora e că se îmbată în iluzia (foarte metafizică) a credinței că ar exista adevăruri sociale etern și universal valabile, că, prin urmare, un adevăr descoperit (să zicem de existențialisti) în orînduirea capitalistă, ființează în forme aproximativ similare și în alte orînduiri, inclusiv în cea socialistă. O literatură a incommunicabilității ar putea crește, asadar, și pe sol socialist, de vreme ce oamenii ar întîmpina, în efortul lor disperat de a se înțelege unii pe alții, anume dificultăți insurmontabile, rezultate nu numai din încălcările semantice și afective diferite acordate cuvintelor, ci și din natura lor psihologică, prin ea însăși, zice-se, individualistă. Ceea ce, gîndindu-ne la destinul omului în capitalism, s-ar putea să fie, măcar în parte, adevărat. Amatori ulti însă (ori n-au observat) că transferul de situații, probleme, tipologii nu e posibil (în măsura în care e totuși posibil) decît între realități cu structură asemănătoare, că un adevăr probabil (sau sigur) valabil pe un alt meridian și pe o altă treaptă a istoriei, se află adeseori în postura unui nonadevăr pe alt meridian și în alt moment al evoluției societății. Nimeni nu contestă formula kafkiană, fruct al unor împrejurări caracteristice statului polișt de tip austro-ungar și, prin extensiune, prusac sau fascist. Adevărurile incontestabile cuprinse în Procesul, Castelul și Metamorfoza nu sînt însă transferabile la o societate așezată pe alte temelii decît acelea atacate de prozatorul praguez. Fiecare epocă și fiecare națiune își are, în fond, adevărurile ei sociale. Datorită scriitorului e de a le întui, capta, revela și interpreta, făcîndu-le sensibile și pe calea artei.

În Geniu pustiu, Toma Nour asemăna omenirea cu „o prismă cu mil de culori”, cu „un curcubeu cu mil de nuanțe” și definea națiunile drept „nuanțele primarice ale Omenirii”, diferența dintre ele fiind „atît de naturală, atît de explicabilă, cum putem explica, din împrejurări anume, diferența dintre individ și individ. Fiecare dintre aceste nuanțe își are determinările și condiționările sale, istoria sa, spațiul ei de mișcare și de afirmare, trăsăturile ei individualizatoare, viața sa specifică ei. Trîind un proces de desfășurare dialectică, ea nu porăzî neconștient aceleși și aceleași insemne sociale. Țăranul surprins de N. Filimon în Ciocoi vechi și noi nu are același profil cu cel înfățișat mai tirziu de Ion Slavici.

AUREL MARTIN

(Continuare în pag. a 7-a)

MIHAELA BARASCHI:

„Flori de toamnă”

distinguo

„cîntare românei”

De la Dojana Cetitorilor din Tîlcuț, Evangheliilor (1854) de Coresi la Hora Unirii (1856) de Alecsandri, iar de la aceasta la Balada Unirii (1966) de Arghezi, în forme literare deosebite, unificate însă de neîntrerupta aspirație populară care le-a născut, ideea unirii românilor este relieful cel mai statornic al istoriei lor, în același fel cum lanțul carpatic le reliefează geografia.

Primele forme de aspirație la unire sînt însă de văzut dincolo de aceste patru sute de ani (1854—1966). Ele provin din literatura necrisată a folclorului ca dovadă a unanimității și vechimii lor populare, ceea ce alcătuiorii antologiei Cîntare Române (dimpreamă cu colaboratorul științific „prof. dr. G. C. Nicolescu”) nu uită.

Pe drept cuvînt, stă scris asadar în avîntata prefață a colaboratorului: „Pregătita îndelung, desăvîrșită în 1918, cînd românii de pretutindeni se strînseseră, sub porunca legilor implacabile ale istoriei, înșirîți, după lungi așteptări și lupte, într-o singură țară, într-un stat național românesc unitar, Unirea începu să devină o conștientă realitate, îmbrăcînd forme statale, atunci cînd, la 1859, Alexandru Ioan Cuza fu ales domn în ambele principate. Ziua acestei alegeri, 24 Ianuarie, ziua primei mari izbîziri pe drumul împlinirii depline a celei visări tubite de care vorbea Bălcescu, rămîne înscrisă cu litere de foc în inima poporului român ca cea mai mare sărbătoare din istoria sa. Ea reprezintă un moment de hotărîtoare cotitură în viața patriei noastre, temelia de granit și simbolul indestructibilei unități a poporului nostru constituit într-un stat național. Lumina ei se înalță ca o flamură biruitoare, ca o floare a celor mai nobile năzuințe și jertfe, din acea conștiință a unității naționale care a înșufleșit neconștient întreg poporul nostru de pe toată întinderea vechii Dacie, în ciuda necruțătoarelor și grelelor furtuni ale istoriei abătute asupra lui, încercînd să-l supună, să-l fărmîceze și să-l răzlească, din acea conștiință națională care fu izvorul de energie, speranță și încredere, steaua călăuzitoare a marelui acțiunii pentru realizarea Unirii.”

Efortul stilistic al profesorului dr. G. C. Nicolescu de a exprima o aspirație comună în chip comun e, după cît se vede, izbînzînd cuminte încununată de cel mai deplin succes. Despre o altă de veche mișcare spirituală, el scrie cu vechea înșufleșire și figurație a Bălcescului și a celorlalți fruntași pașoptiști.

Poate n-ar fi stricat nici să se amestece mai colaborant în selectarea textelor antologice. „Redacția de valorificări care a moștenirii literare” din Editura pentru Literatură, căreia i se datorează operația selectării, ar fi ajuns astfel la unele rezultate parțial deosebite. Versurile lui Cezar Bolliac („O, cît ești de frumoasă și jună, Tara mea! / Brunetă pădășită ce rădă chinuia”) puteau prea bine să fie înlocuite cu un fragment din aprinsa proză de „căuzaș” a aceluiași autor.

Dar chiar de ar mai fi (și sînt!) alte observări de făcut, fapt este că textele cele mai numeroase aparțin scriitorilor noștri clasici de la Grigore Ureche la Blaga și Arghezi, între care se află toți marii făcleri ai Unirii, așa că duhul cărții este înșuși duhul istoriei noastre naționale.

Pe lângă aceasta, antologia Cîntare Românei, alcătuită în vederea aniversării Unirii din anul curent, dar rămasă carte de redecis oriundă, exprimă mai clar decît oricare alta ideea că statul român, în forma lui națională, s-a înfăptuit mai întîi în spiritul public prin popor și oamenii de cultură, pentru ca apoi să se realizeze politic prin oameni de acțiune. Și, tipărirîndu-se în perioada socialistă a istoriei Naționale, cartea atestă în felul ei sensul profund al socialismului românesc.

Ca un semn tot al timpului, reținem faptul, deși de mai puțină, dar nu fără, importanță, că editurile de azi tind vizibil la rolul de oficine critice. Gîndindu-ne la întreprinderile comerciale de altă dată, conduse numai în timpător de cite un om al scrisului, exclamăm cu satisfație și nu suspi-nător, cum ar cere celebrul emistih virgilian, Quantum mutatus ab illo!..

VLADIMIR STREINU

noi

PARTIDULUI

Noi trăim aici de mii de ani.
Între Carpați ne-am scris cu sînge istoria,
Noi murim aici de mii de ani
De s-au născut Decebal, Ștefan și Horia!
Noi pe-aici de mii de ani, ne-nfrîmți,
Ne creștem copiii între două războaie,
Noi sîntem de-aici!
De mii de ani
Coloana infinitului nostru nu se-ncovoie!
De-aceea, chiar cînd murim
Ardem în trei culori
Pentru piinea noastră și pentru sare,
Pentru frunză și pentru iarbă
Și pentru soarele nostru cel mare,
Noi de-aceea trăim și murim și ne naștem
Buni cu prietenii, neînduplecați cu dușmanii
Pentru ca țara aceasta de muncitori și de doine
Să-și numere mai departe la Dunăre anii,
Noi de-aceea cîntăm și-apărăm ce-i al nostru și-i
sfîni!
Pentru că niciodată n-am întins mîna la alții
Și nici pămîntul vecinilor nu l-am rivnit —
Ne-ar fi blestemat Dunărea și Carpații.
Noi de-aceea ne numim comunisti:
Pentru că celălalte noastre au flori în crenele,
Pentru că ne creștem copiii cîntînd
Și pentru că sîncele nostru e gata oricînd
Să ardă n drapelo!

pasărea măiastră

Eram mic cînd am văzut pasărea măiastră.
Mi-a bătut cu aripile și ciocul în fereastră.
M-am uitat și i-am văzut culorile de curcubeu
Care filiaiu ca un steag al sufletului meu.
Pasărea măiastră era zîină, vrăjitoare,
Se prefăcea cînd în arșiță, cînd în răcoare,
Și boltă de cer putea să se facă pe zare,
Și plantă putea să se facă, și orice arătare.
Am văzut-o prin livadă într-o dimineață,
Trecînd ca o boare ușoară de ceață.
Ciinele a simțit-o, dar a lăsat-o să treacă,
Să între pe poartă, să între-n prisacă...
Altă dată, pe cînd umblam rătăcit prin Ceahlău,
Am zărit, năzdrăvana, cum zbura dintr-un hău.
Am strigat o dată, și-am mai strigat-o din nou,
Dar un glas necunoscut se întorcea pe platou...

ultima scăpare

Nu-i mare lucru să desființezi virgula
și e mult mai ușor s-o înlocuiești cu punct și virgulă.
Dar dacă dincolo de punct și virgulă
dai de Muma pădurii
și dincolo de Muma pădurii
de Zmeul zmeilor care te sperie, —
atunci ce te faci?
Bagi mîna-n sin după perie.
Iar cînd e gata gata să te prîndă
cauți cu-nfrigurare și palida oglîndă.
Dar dacă ai uitat-o acasă,
Ce te faci?
Șoptești sau strigi mai bine : mii de draci,
și fugi din răspuțeri să te cufunzi
în cadru-adînc de virgule defuncte
de punct și virgulă
și puncte puncte...
figurină spartă
Piciorul tău zăcea de-o veșnicie
într-un plămîn de-al meu de mult uitat
ca așternutul umed dintr-un pat
atît de răvășit după somnie,
iar bulgărele care se închea din vînt
în lincaeața turbure și moale
era mînunchiul veșted de petale
al rădăcinii smulsă din pămînt.

alexandru barna

dumitru corbea

teodorescu

victoria raicev

această odisee

Îmbătrânește mama-n pragul casei
strigând să avem grijă de sănătate
și de casa moștenire
în rindul lumii de la țară.

De nu m-ar auzi
printre copaci îmbătrânește tata
cărind necăpănit araci
la volbură luxuriantă
din preajma lui
gata să-l întepenească rău de tot
ca funiile pe Grăia lui Novac...

Cel mai bătrîn copac e tata
sînt sigură că știe
dar nu va pomeni de asta niciodată
și chiar dacă va spune
n-o să creadă prea ușor.

De grijă poartă tata
nucilor.

omenească

Cămașă lac de suflet
cu centură soldărească
mi te încing
să nu-mi zbori aiurea
fără orzului încolțit la piept.

Păsările tăbăresc pe mine
ca pe o coastă cu toacă
și la urmă oamenii
dau cu mine de azvirlita
pînă unde vor s-ajungă.

O tu brumă de iubire
te-am șters de pe gutui
și de pe drum
și de atunci nu mi-e bine
inimă de lume
lume bună
vîntul bate
și mă sună
ca pe gămăliile de mac.

iar în urmă scara

Ou cu două gălbenușuri
dintr-unul răsare soarele
cu suita lui de floarea soarelui
și de furnici
dintr-altul luna
ce ne trage pe sfoară
și cu cît ne suim
unii agățați de picioarele altora
dispare momeala
într-alte rotocoale
pe-o altă cărare
pe unde trecem fiecare
singur și subțire
la distanță de un milimetru
unul de celălalt...

Iar în urmă scara...
luna surdo-mulă
peste alte două gălbenușuri vii
în care puii se nasc
și țigă și zboară
dintr-un bănuț într-alt bănuț
pe o altă poartă frumoasă de moară.

suflet de țaran

Ar trebui să mor și eu pușin
odată cu frunza și cu iarba
dar nu mă încumet
să fac o nedreptate
și trăiesc din ce în ce mai des
cu zăpada pe spinare
pentru că de unde să știți
acuma în mine s-adună
ca-ntr-un colț de pămînt
cu vreme bună
pășări bătrîne
pui de lapte
și pomii nemulțumiți de prima floare.

Așa sîntem noi țaranii
înfrunzim mai departe
să încălzim sămînța și pămîntul
s-o pornim prin rădăcini
pînă cînd broasca jăstoasă
se furizează din casă
prevestind fierbințeala
din copaci
și mușuroiul de furnici.

lapte

Copii de țigă, întră șerpilii-n noi,
ne țin pămîntul peste țucii-n noi,
cu aburii grași de lapte
și ne ies pe gură toți
și scăpăm instantaneu din prima încercare.

Mai trece o vreme și încă alta
și nu mai miroșim deloc a lapte
așa că șerpilii nu se dau la noi
doar sistie prin boții și urzici
ne face inima de var.

Dintr-un puț ce izvorăște-n noi
pușina apă rece bom
și-albeața inimii ne trece.

Copii de țigă — întră șerpilii-n noi
ne ies pe urmă doar în cale
puii următori...
Atîta fac și mor
în șerparul lor bătrîn.

apa stîncilor

Stal de lăcuste mistuitoare
mai ceva ca negrul norilor de piatră —
cîntecul prin vine.
Își mută locul după hrană
în piept stă nouă luni
în cap ceva minute
și nu mă văd cum nu se vede
mărul din grădini
și ochiul păsării în zbor
pe deasupra norilor.

Nu-mi stă pe buze nici ca răcoare
nici ca oțel

se duce simplu și firesc
în cele patru părți de oameni
unii de trandafir și de lavandă
ii dă cu capul mai la fund
alții de zefir ori vraja măritii
încolțeste-n ei patima luminării...
Și prin așchi și sînge încolț
neam cu apa stîncilor.

MIHAELA BARASCHI: „Fată cu gramofon”

ion crînguleanu

concert în fa major

Cel care cîntă la vioara înfii
E sufletul meu.
Cel însingurat la orgă
E trupul meu venit dintr-un inec.

Cel din spate, care nu se știe la ce cîntă
E inima mea necunoscută,
Dusă departe în sunete și-n ceață
Să nu se știe nimic despre viața ei!

Cei fără personalitate în concertul acesta
Care cîntă și ei, care duc greul în Fa major,
Sînt singele meu, sînt sudoarea mea multă.

Ei cîntă acolo închiși în pleoapele muzicii,
Dau viață celor din față, mor neștiuți
Și concertul continuă...

mama

Tot mai mult are, tot mai mult
Brațele și picioarele de pămînt.
Parcă a uitat-o cineva în pustiu
Și-a ucis-o pămîntul.

Tace ca la un concert etern
Și nu-și clinteste ochii din vînt.
Tot mai mult are, tot mai mult
Umerii și gura de piatră.

Fiii ei îi cară trupul prin lume,
O muncesc, o iubesc fără să știe
Că-n fiecare lucru și copil

Stăruie tăcerea și umbra ei
Ca în somn luna,
Ca în auz eoul concertului.

oricum

În haos, pitpalaci de ceară
Se încleșcă țigînd spre moarte.
Singurătatea mea e-o mărte
Ce mă iubește și mă-mparte
Și mă veghe înimii și mi-o sărută
Și mi-o ciupește împreună
Cu viermii dintr-o rană mută
Și vircolacii de pe lună...

Eu clatin cerul într-o rouă
Și văd eternul într-un punct.
Mă bucur că respir cînd plouă
Și nu mi-i sufletul defunct.
Oricum, eclipsa inimii mă ține
Grăbește-te să mă salvezi în ține.

alunecare

Tu ești în sinea mea, negarea mea
Pătrunsă prin rotund, prin rană,
Eu nu mai sînt în sinea mea de mult.
Alunec în neantul tău.

Prin rătăcirea cosmică de frunze
Se umple timpul de semință —
Cînd plouă, cîinii năpîrlesc în praguri
Și din tăceri mă amenință.

Singurătăți și cîini în geamuri,
Bătăi de sulț, ploaie de iarnă
Mă bat mereu spre moartea ta.

Prin sunet alb de lună, glasul tău
Un grinț, în somn, va fi să cearnă
Un drum de noapte spre alt hîu...

cînd se moare

Zeul de Lacrimă rămîne strigat la vie!
Pe obrazul femeii înnegrește un rid,
Pe-al copilului, un cer de lămie.
Pe mormînt un haos de tăcere și vid.

Umbă plantelor, peste zidurile la încăleală
Cu păsări mute în cuburi, de întinerie —
Omul plecat bate prin somn ca o bănuț
Zborul de inimă, în timpla celui viu, sferic.

Din clopote cade luna în riuri, la înec
Zeul de Lacrimă bate foaca în cer
Ca într-un sfîrșit de război, cînd se-nfrec
Oamenii să rămînă mincați de focuri sau ger.

Cine plînge atunci simțte zeul pe față
Cum îl întunecă și-l înghețată.

toamna

Veneau în jurul meu arătările
Ca niște femei care au înmormîntat
Pe cineva la miezul nopții
Și luna nu s-a uitat.

Spuneau ceva arătările,
Ermetice și larg. Dar făceau greu.
La miezul nopții peste somnul lumii
Eram singurul lor dumnezeu!

De poezie în sămînță, spre griu viitor
Mi-am pierdut auzul;
Mă temeam, îmbrățișat de arături să nu mor.

Si-a trebuit să alerg, și-a trebuit
Să dorm la pămînt
Sătul de viitor infinit.

păsările cerului

Mă luminează păsările cerului
Din locurile lor calde și ulate,
Din umbra tăcerilor, din apele albe,
Din sfînta eternitate...

Uneori sînt, cum tac, liniștea lor
Și timpul se umple de triluri amețitoare;
Pe neștiute, din oceanele lerbii
Luna, ruptă în umăr, răsare.

Atunci, începe viața cerului
Fără margini, ca un dor și-o moarte.
De la un desău la altul
Sufletul, printre păsări, luptă să mă poarte.
Depart, pe obrazul tăcerii, do adîncuri șters
Curg lacrimile cerului pe univers.

marin tarangul

țara fiului risipitor

Am făcut un drum lung,
O, depărtarea, vameșo odihnei!

Bătrîni de amintiri venim acasă
Cu picioarele albe de țărînă.

În cenușa din vatră atingem
Cu minile, buzele strămoșilor

Mai cere pămînt cuplorul
Pentru zilele care vor veni

Vectrul a încărunțit,
În ochii lui adînc e cîmpul.

Pe străzile în rufe albe, gîndul
Se însoțește blînd.

Strălnul seara vine înțelept
Cu un pește în mină.

Iată, fiul risipitor s-a întors
Cu picioarele albe de țărînă!

septembrie

Liniște străpunsă doar de păsări.
Rar ca o depărtare, valul foșnind al pădurii.
Un ochi se deschide sub apă,
Peștele ca o pleoapă de-argint

s-a oprit lingă el.

Lumea mai curată se desface.
Liniște! străvezie ca adîncul apelor.
Grea ca adîncul apelor tăcerea.
Cite un strigăt pătrunde în văzduh

și se topește obosit.

Soarele — blîndul distrugător
adoarme spre Toamnă.

Păunul trece pe lingă oameni nepăsător.
Lumina coboară în falduri pe ziduri.

Frunza tremură în răcoare.
Seara e mai lungă.

Se naște în om țihna din casă.
Stropt de ceară în sînge.

don quijote

Arde rugul tău atîns de amintire.
Pelerin al uriașei umbre
Coborînd sub spada amurgului,
Ridică-te părinte al oboseli!
Călare pe măgar te întîmpină o durere.
Brațele morii îți vor ridica brațele,
Cîrpe răstîgnite cu zîmbet trist.
Uite iarba arsă peste noapte
De tălpile facioarelor nebune,
Ele nu te vor lăsa niciodată singur.
Așteaptă-ți sfîrșitul dincolo de alun.
Căldul tău a adormit o mie de ani
Pentru că l-ai mîngiat.
Caută pînă atunci pacea florilor
Pe care nu le strivește măgarul.

* * *

Am intrat în trupul copacului
Trecîndu-mi minile în rădăcină,
Ochii s-au împrăștiat tăiați între frunze
Și m-am desțacut tot între frunze.
Strigătul meu în inima lemnului
Liniștea vîntului mi-l coboară
Și noaptea îl dăruie lerbii.
Cajile îmi cad de pe față
Și soarele mi-a netedă și tare.
Singele meu a vestojit viermii
Și a făcut stelele să cînte
Căzîndu-mi umede și rupte în brațe.
Între umerii mei cade soarele dîmneață
Cînd mă întorc greu către el
Cu minile priso-n pămînt:
— Uciagaș al cîmpioi.
Tată al vulturilor,
Eu m-am făcut copac să te înfrunt
Cu numele schimbat în altă putere!

vara

Cumpăna călărețului lățește umbra verii.
În cîmpia care tremură pe scări de lemn
Mîini înnegrite de somn se ridică.
Semeția aerului încolțită sus.
O femeie cîntă în pămînt fuga peștilor
Cu spini de trandafir în frunte.
Calul își oprește umbra și o apleacă în tarbă.
Caldă e coapsa călărețului și drumul fără țintă.
Singele picură fierbinte.
Numai copacul obosește flămînd.
Și soarta se mută în tăcere.

hipnos

Toți coborau în somnul cel lung
Pe gurile albe cu fum de gutui
Ieșeau molatic panglici de plumb
Legănate în pinze verzi.

Și toți se întorceau în ei
Încolțiiți în cochilie de somn;
Melci-urtași răsuciiți în cercel
Atînși de ceapă marelui Domn.

Imi mai povestea ca Mihai Valeriu fusese trimis la G. pentru a-proviza, la inceput n-a vrut prelatand ca drumurile lungi il amefesa si-i fac greajă, in cele din urma si-a luat servetiua cu acte, s-a urcat in dubiță pe scaunul de lângă sofer, a impins geamul pînă la rețuș, și-a desfacut nodul cravatei și a zis: „Dă-i bătaie...”, iar asta se întâmpla în urmă cu cîțiva ani. Au ajuns în noaptea. Drumul fusese bun și în timp ce se țirau în urma unui autobuz pe primele străzi ale orașului, soferul — un bărbat care nu putea fi altceva decît sofer și numai sofer — i-a spus cu jumătate de glas: — Intrarea în oraș m-a înnebunit. Am fost aici și toamna trecută, dar nu mi s-a întimplat așa ceva...

Mihai Valeriu a tăcut, s-a împins mai bine în spătarul tale al scaunului, încercînd să descopere orășul împințit de schele. După care a întrebat: — O să bem o tuică? — Nu știu dacă mai am chef s-o fac, a spus soferul, în înțeles ce se petrece cu mine...

Mihai Valeriu îi vedea profilul de bărbat tânăr și fuldarul de mătase vîșnie răsucit larg în jurul gîtului și bara ochelarilor de vedere fumurii arcuindu-se pe după urechea mare, era puțină lumină și trecătoare și acela nu arăta cîtuși de puțin înnebunit.

— Ce vrei să spui? L-a întrebat mai tîrziu Mihai Valeriu. — Mă doare timpa a zis soferul răsucindu-se pentru o clipă. Avea obrazul negru, doborât. Mă doare rău, mi s-a mai întimplat și altădată, a mai zis accelerînd. — Apoi nu mai vorbisera. Da hotelul din centru n-au găsit locuri, promisiunea unui bacșis n-a ajutat la nimic. Portarul a ridicat umerii și i-a sfătuit cu o voce normală să încerce la vasul-hotel.

— Are să vă placă, t-a asigurat. În vară am dormit și eu acolo, din curiozitate. Nu mai dormisem niciodată pe un vas regal, are să vă placă...

— Cred că așa vrea să dormim acolo, a spus soferul.

— Bine, a spus Mihai Valeriu. Pe vasul-hotel au primit o cabină cu patru paturi, două câte două, suprapuse, paturi din tuburi de oțel nichelat, foarte comode, își amintea Mihai Valeriu. După aceea, s-au întors în oraș să mănînce. Înainte de a pleca, soferul a deschis ușa salonului-braserie și-a aruncat o privire înapoi.

— Dacă intri singur acolo, n-are nici un Dumnezeu, a spus în mîșină.

Au mers la restaurantul mare din centru, deodată Mihai Valeriu devenise vesel și se angajase să plătească o masă bună.

— Restaurantele noi, a spus el, seamănă mult între ele și mai ales seamănă cu sălile de mese ale cantinelor. Niciodată nu mi-a plăcut să mănînc la cantină...

— În restaurantul acela mare, împințit de coloane îmbrăcate în marmură proastă, cu mese maronii, greoate, cînta o orchestra bulgărească, aveau o solistă durdulie pe care clienții o cunoșteau și o strigau pe numele mic, Ivona parcă, nu-și mai amintea. În timp ce mîncau, au remarcat amîndoi că lipsește femeile.

— E o senzație idioată, a apreciat soferul.

— Săntierile aduc nenorocirea asta, a spus Mihai Valeriu.

— Și în armată duminica e trist, a spus soferul. Deodată își dai seama că te aflî numai printre bărbați, și se urcă singele la cap...

— Nu ține mult, a spus Mihai Valeriu.

Soferul a pufnit pe nas neîncredător și ușor revoltat și-a fixat privirea pe soldurile legănătoare ale Ivonei care stîlcea, spre hazul bărbaților de la mese, cuvintele unei melodii românești.

— Nevastă-mea vrea să mă fac ospădar, a spus neastepat soferul. Zice că e mai interesant...

— Ai o nevastă frumoasă, a spus Mihai Valeriu. Toate cooperatistele noastre se căpăzează la ea, e cunoscută...

— Adevărat, a spus soferul, pînă la urmă am să mă fac ospădar...

O vreme au tăcut, apoi a venit un actor de la teatrul din G., se cunoștea cu soferul, și-au strîns mîinile fără prea multă convîngere, era un actor cu o figură foarte masculină, bine îmbrăcat, avea mîinile albe, cu unghiile tăiate frumos. S-a așezat în fiecare seară cînd tinea acolo în fiecare oraș vizitat de fel de fel de oameni, mai o vorbă, mai o amintire sau anecdotă, trece timpul, trece...

— Îți fuze printre degete, spunea actorul. Ceruse un coniac mare, îl băuse repede, mai ceruse unul, ținea acum paharul în palmă și cu mîna cealaltă lovea aerul de deasupra paharului înhalînd mirosul băuturii. Nu-mi place coniacul, e ieftin însă, din trei pahare te faci praf, rar ajung la trei pahare...

— Alceva? a întrebat soferul. — Alceva? l-a făcut actorul.

Iar după un timp îmbătrînesc al naibii de repede... Cei-î caraghioși e că n-am apucat să-l joc pe Hamlet. M-am invîrțit în jurul lui ca un titirez... Horațiu, Laerțiu... Dar idealul e Hamlet, nu? Mă întreb însă, pentru un timp, de coștice care ar fi idealul? Să fac un coștiguș... Cui?

— Tă, a indicat soferul netulburat.

— Mie? a strigat actorul înăbușindu-și risul.

— La mai termină! L-a repetat Mihai Valeriu.

— Ah! a făcut actorul, de ce? Sint eu omul cu o mare?... Nu sint, nu sintem nici unul... Nu există deci ideal, e împedec... Știi, fiecare din noi e un mic Hamlet, un Hamlet în miniatură, ce spuneți de asta?

— Ești beat, a zis Mihai Valeriu, n-ai mai trebuit să bei... Actorul l-a privit îndurerat, a mai cerut un coniac. Mihai Valeriu și soferul s-au ridicat să plece.

— Ascultă, l-a oprit actorul pe Mihai Valeriu, totdeauna se gă-

siindu-l cu orelonul chimic. E un semn bun, mai spusese și revenise la treburile lui.

Biroul fusese instalat de la înființarea cooperativei în băcănia care aparținuse înainte de război unuia, Marcelescu. Localnicii își mai amintea de el din ce în ce mai rar, cei din birou nu trecea zi să nu-l pomenescă. O făceau din pricina mirosului de alimente care intrase în ziduri, în dușuri și în tacam, mirosul mai ales a slăniță fiartă tăvălită în bolă, fusese răscocite glume, într-un rînd, săptămînal, fiecare cumpăra un flacon de apă de colonie și-l imprăștia peste tot, văruseră de patru ori pe an, în cele din urmă renunțaseră, rămăsese numai cu colecția de glume care niciodată n-aveau să mai fie spuse pînă la sfîrșit. Prima oară cînd intrase în biroul acela, Mihai — pe atunci, în urmă cu cincisprezece ani, încă tînd, cu o scripșire inteligentă în ochii alungii, frumoși, de femeie, îmbrăcat într-un costum bleumarin prost croit, larg, costum

— Ce faci ai tăi? — Îmbătrînesc, spuse Valeriu Valeriu. Și sint oboșii și trîști... — Și eu îmbătrînesc, spuse Mihai Valeriu, dar nu-mi pare rău... Ce s-a întimplat?

— Nimic, spuse Valeriu Valeriu. Nu mai mergea am înțeles deodată că nu mai mergea...

Mihai Valeriu rise, dar nu era un ris bun și adevărat. Erau de-acum lângă frizeria din spatele gării, frizeria funcționa într-o încăperie mică, cu tavanel joase, avea o fereastră mare, din stradă se putea vedea cum sint tunși sau bărbierii clienții. În dreptul celei ferestre mai era un fel de bazin rotund, cu marginea înaltă, cu tencuială crăpată din loc în loc, mîncată de timp, o salcie plîngătoare acoperea protector întregul bazin, crengile atîneau apa stătută, murdă, în mijlocul apei era un pește din fontă sprînjînt în coadă, scupînd apa prin gura larg deschisă, ovală, apa curgea leny pe la colțurile purii, sau crelinga printre șold, bazinul era pe jumătate plin. În urmă cu ani și ani acolo fusese grădina publică, pe atunci viața era molcomă, treceau numai două trenuri pe zi, Pande-tele-frizerul își mai amintea de serile petrecute pe cite o bancă în tovarășia prietenilor, dar mai ales își amintea de o noapte în care, sînd pe marginea bazinului, băuseră o damigeană de vin și apoi făcuseră baie și se urcaseră pe peștele de fontă cu gînd să-l străluge arpa dorsală. Acestea i le povestea Mihai Valeriu nepotului înainte de a intra în frizerie.

— Vezi, mai spusese Mihai Valeriu, cu o seară înainte de a fi înzucăcat am simțit deodată că în clipile acelea ni-mi-ar părea rău de viață, ni-am dorit moartea, am început să luvoc cu pumnii în ușa celei, am strigat, au venit și m-au întrebat ce vreau. Vreau să mor, am spus, acum, vreau să mor acum! Imi aduc aminte că-i ceream asta unui jandarm bătrîn, cu albeați pe ochiul drept, m-a lîsat să strig, mai tîrziu m-am liniștit și m-a întrebat: vrei o țigară? Mi-a aruncat țigara, am călcat-o în picioare și am început să plîng. Mă cuprinsese o frică mare de moarte... Dar am fost norocos, nu?

— Ateat anii mei cînd și s-a întîmplat spusese Valeriu Valeriu.

Mihai Valeriu a împins atunci ușa frizeriei strîgînd cu o veselie forțată.

— Săntăte la toată lumea!

Pandele sări în picioare netezindu-și mecanic halatul, ucenicul apru din spatele unei perdele înflorate, răspuseră la unison: — Bine ați venit.

— El e nepotul meu, spuse Mi-

hai Valeriu. Un tuns extra se poate? — De ce nu? făcu Pandele cli-pînd și răsucindu-se spre ucenic îi șopti ceva împingîndu-l.

Ucenicul cotrobîi imediat în dulapiorul de sub oglindă, scoase două șifoane și ieși vîjelos. Pandele întinse mîinile spunînd: — Ateți un nepot mîmucat, to-varășe contabil. Vă seamănă leit...

— Da de unde? făcu Mihai Valeriu așezîndu-se cu un oftat. Ști ce-i rău, Pandele? Pandele neagă energie. E rău că nu facem totdeauna ce vrem.

— Bineînțeles, confirmă Pandele. Era un bărbat aproape bătrîn, cu început de burț, pleptăn cu cărare, avea părul dat cu ulei de nucă, lucios și lipicios, arăta bine mîncat și băut și părea că nu se plîcisește niciodată. Bineînțeles, repetă. Viața, nu e simplă de loc, îți trebuie multă răbdare ca s-o trăiești.

— Ești un înțelept, Pandele, spuse Mihai Valeriu răsucindu-se cu scaunul. N-o să-ți pară rău niciodată pentru viață.

— Da, spusese Pandele. Nu naștem însă așa. Rîsete apoi multumit: Creștem și învîtam... Dar de ce nu stați joși? se întoarse spre Valeriu Valeriu.

Acela se așeză, aprinse o țigară. Pandele se pregăti să săpunească obrazul lui Mihai Valeriu.

Meseria de aviator e păcătoasă, spusese după aceea și căuțîndu-l pe Valeriu Valeriu în oglindă. Îi vorbi: Tovarășul contabil mi-a povestit mult despre dumneavoastră... Ce vroiam să vă întreb? Reactoarele merg cu gaz?

— Luzeze pe avioane sanitare, spusese Valeriu Valeriu.

— În clipa aceea năvăli înapoi ucenicul, un băiat slăbuț și țigănos, pierdut în halatul alb cu mînicele suflecate pînă sub coate, și depuse șifoanele pe o măsuță.

MIHAELA BARASCHI: „Babele”

hai Valeriu. Un tuns extra se poate?

— De ce nu? făcu Pandele cli-pînd și răsucindu-se spre ucenic îi șopti ceva împingîndu-l.

Ucenicul cotrobîi imediat în dulapiorul de sub oglindă, scoase două șifoane și ieși vîjelos. Pandele întinse mîinile spunînd:

— Ateți un nepot mîmucat, to-varășe contabil. Vă seamănă leit...

— Da de unde? făcu Mihai Valeriu așezîndu-se cu un oftat. Ști ce-i rău, Pandele? Pandele neagă energie. E rău că nu facem totdeauna ce vrem.

— Bineînțeles, confirmă Pandele. Era un bărbat aproape bătrîn, cu început de burț, pleptăn cu cărare, avea părul dat cu ulei de nucă, lucios și lipicios, arăta bine mîncat și băut și părea că nu se plîcisește niciodată. Bineînțeles, repetă. Viața, nu e simplă de loc, îți trebuie multă răbdare ca s-o trăiești.

— Ești un înțelept, Pandele, spuse Mihai Valeriu răsucindu-se cu scaunul. N-o să-ți pară rău niciodată pentru viață.

— Da, spusese Pandele. Nu naștem însă așa. Rîsete apoi multumit: Creștem și învîtam... Dar de ce nu stați joși? se întoarse spre Valeriu Valeriu.

Acela se așeză, aprinse o țigară. Pandele se pregăti să săpunească obrazul lui Mihai Valeriu.

Meseria de aviator e păcătoasă, spusese după aceea și căuțîndu-l pe Valeriu Valeriu în oglindă. Îi vorbi: Tovarășul contabil mi-a povestit mult despre dumneavoastră... Ce vroiam să vă întreb? Reactoarele merg cu gaz?

— Luzeze pe avioane sanitare, spusese Valeriu Valeriu.

— În clipa aceea năvăli înapoi ucenicul, un băiat slăbuț și țigănos, pierdut în halatul alb cu mînicele suflecate pînă sub coate, și depuse șifoanele pe o măsuță.

— De la gheață, meștere...

— Săpunește-l pe domnu, ordonă Pandele arătînd spre Valeriu Valeriu, și îndreptîndu-se spre locul de după perdea, explică: Cum știe meseria, cum îl expediez în lume!.. Dă bine cu săpîn cu nu te mușcă!..

Apru cu pahare și cu o sticlă de vin, pregăti sprîturile, împărți paharele.

— Bine ați venit în țigăru nostru, ură cîcîndu-se cu fiecare. La mulți ani și săntăte, tovarășe contabil...

— Bine v-am găsit, spusese Valeriu Valeriu. Mult noroc, unchiule...

— Săntăte la toată lumea, spusese Mihai Valeriu și bău fără să plecească pe nimeni.

Cînd au sfîrșit trecuse de mult de miezul nopții, se azeau cocosiți cîntînd a doua oară. Pandele vru să-l mai rețină, dar Mihai Valeriu se zăbătu strîgînd:

— M-am săturat, Pandele! M-am săturat!..

— Ce-aveți cu mine de plecați așa? scînci Pandele.

— N-avem nimic, spusese Valeriu Valeriu. Nu mai merge...

— Nu! strigă Mihai Valeriu. La fel am crezut și eu odată, dar acum nu știu, trebuie să crezi că nu știu...

— N-aveai cum să mă ajuți, spusese Valeriu Valeriu, dar mă bucur că te-am văzut, acum te cred, pot să te cred...

Mihai Valeriu strecură mîna în buzunar, scoase cîteva hîrtii și i le împinse lui Valeriu Valeriu în palmă.

Cînd erau în mică țîi dădeam totdeauna bani de cinema, spusese Mihai Valeriu. Fiecare cu viața lui...

— Nu! strigă Mihai Valeriu. La fel am crezut și eu odată, dar acum nu știu, trebuie să crezi că nu știu...

— N-aveai cum să mă ajuți, spusese Valeriu Valeriu, dar mă bucur că te-am văzut, acum te cred, pot să te cred...

Mihai Valeriu strecură mîna în buzunar, scoase cîteva hîrtii și i le împinse lui Valeriu Valeriu în palmă.

Cînd erau în mică țîi dădeam totdeauna bani de cinema, spusese Mihai Valeriu. Fiecare cu viața lui...

— Nu! strigă Mihai Valeriu. La fel am crezut și eu odată, dar acum nu știu, trebuie să crezi că nu știu...

— N-aveai cum să mă ajuți, spusese Valeriu Valeriu, dar mă bucur că te-am văzut, acum te cred, pot să te cred...

constantin stoiciu

peștele de fontă

Gîndesc că nu pot povesti „Locul nostru, al fiecăruia”, romanul pe care încerc să-l scriu. Imi doresc însă o carte despre Azi, o carte a căutării și întrebărilor, a luptei împotriva indiferenței și singurătății, a respingerii nedreptății și urii, a argumentelor frumoase de a iubi viața, pentru că, se spune undeva, în care: „e de o mie de ori mai bună o viață grea, încercată de întrebări și neliniște, aspră și cînsilită, decît una liniștită, bine știută, sigură — la dracu cu surprizele!” — care te duce pe drumul cel mai scurt la moartea ta ca om...”

Am ales fragmentul alăturat crezîndu-l mai încheget și apt a oferi sugestii, privind eventuala carte.

sește unul că tine care să mă în-tristeze... Ce pierdeai dacă mă lăsa să plădăresc? — M-am săturat de vorbe, a spus Mihai Valeriu, sint sătul pînă peste cap...

— Ce pierdeai? l-a mai spus actorul.

Cei doi s-au întors tăcuți, Mihai Valeriu a luat-o înainte, soferul a rămas să pregătească mașina pentru noapte. Din braserie se azeau muzică. Deodată ușa se deschise, ieși o femeie tîndră cu părul roșu răsfrînt pe o parte a obrazului alungit, îmbrăcată într-un pardesiu cărămîziu. Își strînse pardesiul în jurul trupului subțire și plecă, tocurile ascuțite ale pantofilor scoțau sunete uscate lovînd scîndurile de lemn ce leagau vasul de mal. În urma ei ieșise și un bărbat voinic, cu fața umflată, bine ras, mustăcioara feпоasă îl întinerea, era responsabilul braseriei, privi mersul femeii tîndre și remarcă mai mult ca pentru sine:

— Bine o-a plecat... — Ce s-a întimplat? a întrebat Mihai Valeriu.

— Prostii, a răspuns celălalt. De o săptămîni vine în fiecare seară, bea o cafea, pleacă acum, la închidere... Nu mi-a plăcut de la început, nu mi-a plăcut de mic plicite-se, nu e plăcut nici pentru celălalt client și vada o nebună singură la masă.

— Înțeleg, a spus Mihai Valeriu.

— N-ai cum, a spus bărbatul-responsabil intrînd în braserie.

Mihai Valeriu îl văzu pe sofer oprînd-o pe femeia aceea tîndră, vorbindu-i, explicîndu-i, aranjîndu-și fularul vîșniu, dar femeia plecă mergînd încet.

— Roșcatele sint pline de entime, a spus mai tîrziu soferul.

— Te mai doare inima? L-a întrebat Mihai Valeriu.

— A fost numai o părere, a răspuns soferul. Noapte bună.

Auzi, Dunăre? a întrebat Mihai Valeriu. Soferul n-a mai răspuns. Mihai Valeriu s-a îmbrăcat și a ieșit pe punte.

Imi povestea apoi că era spre sfîrșitul toamnei și mirosul amețitor al frunzelor uscate, adunate în grămezi lîngă rigolul și arse, năvălea pe ușa larg deschisă a bi-ruurilor cooperativei meșesugă-rești rationally. Întreaga dimineață se discutase despre vremea neas-teptat de frumoasă, se făcuseră pronosticuri, se înjurase iarna și se lăudase primăvara. De-ar fi tot timpul primăvară, spusese cineva schimbînd și că totul nu e decît un produs al imaginației mele, dar în secunda următoare îmi răsuna în urechi cuvintele prezîdentului „Dacă vrei să-ți dai un ajutor, grăbește-te!” Imi pusei halatul și mă apucase de lucru cu disperare. Mă apropiam de sfîrșit și parcă mă cuprinsese o febră. Imi făcea impresia că acesta era singurul mod în care îmi puteam ajuta prietenul deocădată, însă cum lăsa aparatul din mîni, mă și năpădura tot felul de gînduri negre. Dacă să fi pus mîna pe unul din acei gangsteri, cred că l-aș fi strîns de gît fără nici o remușcare.

MIHAIL NICOLAE PAUL

femeia cibernetică

Amicul nostru dictă vreo două minute un text format din niște cuvinte ininteligibile, aducînd puțin cu latină. Apoi își luă rămas bun de la noi.

— Pic de somn! Probabil mi-au pus somnifer în orezul cu lapte! Uf! m-am săturat să tot înghit magnetograful în fiecare seară! La revedere, dragi prieteni, și am o presimțire că ne vom vedea curînd!

Cînd VIXELUL se stînce, prezîdentele îmi puse o mîna pe umeri. Părea chinuit de o sîmbră presimțire. În cele din urmă se hotărî să vorbească:

— Situația e extrem de gravă! Viața lui Eugen e în primejdie! — Parcă zicea că...

— Da! Însă cînd un prizonier e tratat cu ciocolată și portocale, înseamnă că se urmărește ceza.

— Să sperăm că vă înșelați... Doar nu sint canibali! — Nu mă înșel! Să vedem mîine ce ne spune acest text. Și ascultă o vorbă, dacă vrei să-ți dăm un ajutor, să ne grăbim cît mai e vreme!

Cap. XII. Atac la miezul nopții

Cuvintele prezîdentului îmi răsunară tot drumul în urechi. Nici nu-mi dădui seama cînd ajunsei acasă în apartamentul meu, între lucrurile mele obișnuite. Uneori aveam impresia că nimic nu s-a schimbat și că totul nu e decît un produs al imaginației mele, dar în secunda următoare îmi răsuna în urechi cuvintele prezîdentului „Dacă vrei să-ți dai un ajutor, grăbește-te!” Imi pusei halatul și mă apucase de lucru cu disperare. Mă apropiam de sfîrșit și parcă mă cuprinsese o febră. Imi făcea impresia că acesta era singurul mod în care îmi puteam ajuta prietenul deocădată, însă cum lăsa aparatul din mîni, mă și năpădura tot felul de gînduri negre. Dacă să fi pus mîna pe unul din acei gangsteri, cred că l-aș fi strîns de gît fără nici o remușcare.

Pe la douăsprezece, cînd mă sculai să închid geamurile, zării în stradă o umbră care mă spiona. Era individul cu nasul cît toate zilele. Seda pe trotuar și mă pîndea, trîgînd dintr-o țigară imensă. Imi venea să sar la el dar mă mulțumii să-l arăt doar pumnul. Năsozul mă văzu și dispăru lute într-un boschet. Mai bine dădeam un telefon la Militie să vină să-l ia ca din oală...

Timp de o oră strada căzu în amorie. Orela se fărîmîtuia încet, mai întii în boabe mari, apoi în fire de nisip mărunte, apoi în pulbere, pe care vîntul o lua cu sine, ducînd-o departe-departe, în urma noastră. Veni și momentul cînd somnul se abate... Imi simțeam ochii grei și reci ca de marmură și femeia cibernetică părea și ea ostenită. O băui pe umeri și i-l spuseli:

— Hai, fetito, la culcare că ne ajunge pentru asta!

Totuși îmi era scris să nu închid ochii în noaptea aceea. Nici nu terminasem bine vorbele mele, că un camion stăpîni în fața casei. În secunda următoare ușa de la intrare zbură în tîndări și în hol năvăliră zece ispi, îmbrăcați în paznici de noapte, cu frîngii și rețele-vele în mîini. În stradă se azeau tîmpoșorii și cu mîni ar fi debarcat pe trotuar un trup mult mai numeroasă. Căuț turbat revol-ver dar îmi adusei aminte că-l uitasem în dormitor. Femeia cibernetică dusese mîinele la piept și asta mă dumiri complet. Pentru ea veniseră bestii! Cum puteam s-o apar împotriva altora? Strigai din tot pieptul!

— Grosomodo, la mine! Repede!

Grosomodo aproape că trece prin ușa de la baie. Era plin de praf și între nas și ureche i se mai vedea încă rămășițele unei plase de pîcănjen. Se inclina ceremonios în fața mea. Suriseli...

— Dă fecăruia din acești domni cite o lovitură de pumn în cap! Grosomodo se inclina iar.

— Din stradă însă năvăliră alți zece paznici de noapte. Omul mecanic îmi căuță privirea și eu încununîndu cu un semn. Urmării larăși zece lovituri și din nou zece tîbhari fură scoși din luptă. Spre deosebire de cei dintii, aceștia își păstrară rețelevele întregi, deoarece nici nu li se lăsase timp se le întrebunțeze.

O altă echipă intra acum în pas alergător pe ușa sfîrșită, în-desindu-și sepcile pe urechi. Pumnul lui Grosomodo nu neglijă pe nici unul. Dar în locul celor căzuți veniră alții și, în spatele acestora, alți grupă își aștepta rîndul.

Nu eram un om în stare să privesc nepăsător un asemenea meci inegal. De aceea, după ce îmi pusei pe femeia cibernetică într-un colț, găsi că e de datorica mea să sar în ajutorul lui Grosomodo. Acesta lucra însă atît de bine, încît în bătaia pumnului meu o căzu decît un singur paznic de noapte și acela speriat că un iepure fu-gărit.

— Tine pentru Eugen, bestie! strigai cu repezîndu-i un pumn în-grozitor în gura căscată.

Îi auzii dinții rușii cum clăntăie izbindu-se între ei, în timp ce alunecau pe beregată, ca două zaruri pe care le arunci pe niște trepte de ciment, într-o privință adîncă...

Îată însă că tocmii atunci îi veni în mîine unuia din ei să folosească o armă de foc. Observai la timp încotro îndreptase țevă și mă aruncai în fața femeii cibernetice. Obrazul ucigășului se crispă. Știam că în secunda următoare gîntul va porni, ceea ce se și întîmplă...

Dar, ca un fulger, Grosomodo sărîse în fața mea!

(Va urma)

privilegiu

Chipul zugravorului văzut barba e fors din sfîșieri în vise...

Din zori ajunge poste gind în trupuri pline de răcoala...

ROMULUS GUGA

excursie în istorie

Unde-i voi înflinți pe cei răziciți în seninuri? Unde-i voi înflinți pe cei victorioși...

GAYRIL IOSIF CHIUZBAIAN

drumuri

Purtăm în noi tainice drumuri. Asemenea celor pierdute cîndva...

Sint liniștiți în viață și gîndul. Un timp înapoi ni-l recheamă...

Eu veghez în astfel de liniști. Pășind depărtările nopții și singele meu...

Acolo văd caii lui Dragoș și azi Cum bat cu copitele mușii...

Dar auroarele vin, vestesc răsunarea. Și tainele nopții se pierd undeva...

MAGDALENA CONSTANTINESCU

lin cîntec, lină zi,

Lin cîntec, lină zi. El cînd mi te-o desfrunzi, Lasă gliezele ușor...

GHEORGHE ȘERBULEA

ne regăsim

În luna mai, sau poate-n altă vreme. Un grai al firii vine să ne cheme...

PAUL CIORICIU

pămîntul, polarizînd semintele

Un umbrel moale — amovca semănătorile iar buabele cu finărie...

povestire de ilie constantin

pastorala

La sfîrșitul celui de al doilea război mondial...

Il chema Gino, un nume luat în ris de copiii din sat...

Tatăl băiatului era de asemenea zidar și nu prea se lăsa văzut pe acasă...

Prin august ea își luă copilul de mîna și chinându-se cu un geaman...

Peronul era o pastă cocotînd de fructuri, saci, sudoare, cuvinte...

În compartiment băiatul frumuseț și blînd ca o pasăre plăcușe tuturor...

Cînd mama intră în compartiment, la puțin timp după plecarea trenului...

...Deauri, năisitoare, saicme... Merg pe uliță, salutați sau priviți în tăcere...

Soarele arde bătrînat de nisipuri. Pătrund într-o bătrînată fără fir...

Deodată ochii lui Gino surprind un fel de ființă care se deplasează spre el...

— E mătușa Magdalena, mamă! îl împinge mîna părintească spre ființa care e acum în fața lor...

— Ce frumos e!... spune Magdalena. Tu, Rița, ce copil frumos ai!

Gino e sensibil la laude. Întinde binevoitor mîna spre Magdalena dar nu-i vine în minte nici un cuvînt potrivit...

— Acu' veni și Gligore... Haideți, înduntru... Muica-i dusă la biserică. Da' intrăți!

Urcară cele două trepte roșii și Gino observă că în tindă era un pat pe care stătea lungit un fiicău imens...

— Nu știu pe unde a colindat azi noaptea... rise Magdalena. Află ea Lina și-i sparge îl cap! Să-l scoț!

Mama zise să nu-l scoale. Soarele bătea drept în obrazul fiicăului și el se răsuci în somn...

— Veniți! se auzi o voce egală de bătrîn. Pe un pat, lângă fereastră îngustă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

Mama rămase prea puțin în Valea Rea. Se tîrîse pentru serviciul ei și pentru bucuriile din casă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

Mama rămase prea puțin în Valea Rea. Se tîrîse pentru serviciul ei și pentru bucuriile din casă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

Mama rămase prea puțin în Valea Rea. Se tîrîse pentru serviciul ei și pentru bucuriile din casă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

Mama rămase prea puțin în Valea Rea. Se tîrîse pentru serviciul ei și pentru bucuriile din casă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

Mama rămase prea puțin în Valea Rea. Se tîrîse pentru serviciul ei și pentru bucuriile din casă...

— E, mai cîrpăcesc și eu, cînd mă mai lasă boala... Merge greu, Seceta asta ne-a lîhnit pe toți...

— Vuighiamine! exclamă mama și Gino se miră de această interjecție pe care ea n-o folosisese niciodată...

— Acu, dacă l-ai adus!... răspunde bătrînul, întinzîndu-se cu un geamăt pe pat...

— Mă, Gină, tică, ia du-te tu și-mi adă o ulciică de apă. Ai venit?

lui, se decoloră încetîndu-și contururile. Incepu o toamnă blîndă, lungă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

— Umbli să-l lase pe bărba-so, Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino.

Fu una dintre ultimele mese ale bătrînului. În zilele următoare nu mai coborî din pat...

— Dar acum bătrînul se stîngea încet și Gino stînd în preajmă îl simțea cum se îndepărtează într-un fel de somn...

— Săraca mă-ta, n-avu noroc!... Nici ea, nici asta mică!... Și imediat începea să răcească bătrîna...

— Intri-o după amiază muri sub ochii băiatului ca în treacă. Simțind că-i vine sfîrșitul se întoarce, tîrîndu-se, cu fața la perete...

— Mai auzi doar respirația saună a copilului, ca o adiere caldă de vînt. Niște vite mugiră în ogrăzi vecine,

Magdalena îl mingie, înfioată, pe Gino. În timp ce Gligore juca în horă...

— Pardon!, zice bucureșteanul, jenat. Copiii izbucniră într-un ris atît de răsunător...

— Ai dracu!, rise și Gligore. Se și luară de asta micu!

— Bă, Gligore, de unde-i, bă, nepotu-tău? Flăcăii îl priviră și ei compătîmîtor pe Gino...

— Gînă zici că-l cheamă? Da', ia zi, bă Gligore, de ce vi-l lepădă-mă-sa pe cap? A?

fișe persane

Primul contact nemijlocit între perși și formațiunile tribale geto-dace din Dobrogea s-a petrecut pe la anul 514 î.e.n. când regele Darius conduce marea expediție persană împotriva grecilor. Ea a făcut posibil ca marele istoric grec Herodot să scrie despre peți că erau „cei mai viteji și mai drepți dintre traci”.

Geograful persan Gardizi scria în secolul XI e.n., „...lingă slavi este un popor din imperiul roman și toți sunt creștini (...) și ei sint mai mulți decit maghiarii (...) și pe aceste două fluvii pe unul îl cheamă Isai și pe celălalt Duba (cf. Aurel Decei: Asupra unei paginigi din geograful persan Gardizi, Buc. 1936).

Pe la anul 1300 cronicarul persan Raskid-ed-Din, povestind marea invazie tătară din Europa de la 1241, consemnează prezența „popoarelor Ulag” și a țării „Cara Ulag” (popoarele românești și Tara Românească) întâlnind mărturie diplomei iohanișilor de la 1247 referitoare la voievodul Litovoi și ale letopisetului rusesc „Voskresenskaia” care, la rândul său, amintește că „o parte a mongolilor — care urmărea pe regele fugăr Bela — atungind la Dunăre a avut război cu românii (volohii)”.

Politica expansionistă a sultanului turc Mahomed al II-lea, după căderea Constantinopolului la 1453, avea să determine o trinită prietenie între domnii români și sahi persani.

L. Șăineanu în Influența orientală asupra limbii și culturii române (București, 1900, vol. I, II) menționează câteva zeci de cuvinte, imprumutate turcești, a căror origine este persană.

Numeroase dintre proverbele și zicătorile cu substrat moralizator pe care le întâlnim în una dintre cele mai importante opere ale literaturii persane, Golestanul („Ghiulistan”) a lui Moslih-Edin Saadi (apărută la 1278, sau 1258 după unele surse) au avut sau mai au încă circulație pe teritoriul României. Așa, de pildă, cronicarul Miron Costin — vorbind în scrierile sale despre firea nesătioasă a dominitorilor (este vorba de Vasile Lupu care rivea tronul lui Matei Basarab n.n.) citează proverbul: „Zece devizi pe un covor pot încăpe, iar doi împărați într-o țară nu încap”.

După Miron Costin (Letopisele Țării Moldovei), Radu Popescu (Istoriile domnilor Țării Românești), N. Milescu (Istoria aleasă pe scurt, din multe letopisețe izbrăntite, în care se arată toți împărații turcești, cți au fost din capătul împărăției lor pină astăzi), Enăchitș Văcărescu (Istoria otomănească a prea puternicilor și marilor împărați), D. Fotino (Viețile Sultanilor — 1769—1821) care trată istoria Imperiului Otoman au scris și o serie de episoade ale istoriei Persiei, paginile lui Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei (1673—1723) și unul dintre cei mai mari orientaliști ai veacului al XVIII-lea, aduc o străduție contribuție la cunoașterea realității persane nu numai în țara noastră dar și în întreaga Europă.

În importanta sa lucrare Istoria Imperiului Otoman, scrisă între 1714—1716, savantul român acordă un larg spațiu luptei de apărare a poporului persan împotriva turcilor. Dar în afara acestor date istorice, Dimitrie Cantemir este și printre cei dintâi români cărora le datorăm descrierea vieții și operii marelui poet persan Saadi. Bun cunoscător al limbii și culturii persane el ne-a lăsat moștenire și un admirabil portret al marelui muzician persan Husein, care a fost luat prizonier de sultanul turc Selim în urma bătăliei de la 1514. În opera sa, domitorul moldovean descrie obiceiurile perșilor, caracteristicile artei lor etc.

După D. Cantemir, un alt mare cărturar român, Antim Iuureanu, a acordat o atenție deosebită momentelor din istoria Persiei. În Chipurile Vechiului și Noului Testament (1709) sint descrise episoade de la nașterea împăratului Cyrus al Persiei, și amănunte din domnia lui Darius.

Referiri la Persia mai găsim și în Mineul pe decembrie, tradus la 1779 de episcopul Chesarie Râmnic (Cf. Bianu și Nerva Hodoș: Bibliografie românească veche, vol. II) ca și în geografia lui Buffier (De obște geografia) tradusă de Amfilohie Hotinul și apărută la Iași în 22 august 1795.

În Caracterurile lui I. Mumuleanu (București, 1825) după critica la adresa „alunecării pe panta desfrului” a generației de atunci, autorul citează drept pildă perșii vremurilor lui Cyrus care priveau munca la cimp ca pe o onoare.

Între secolele XVIII—XIX, circula în țările române romanul Shindapati sau, în transcripția lui grecescă cunoscută la noi, Sindapia, care înfățișează pe marele învătărit Sindapia „cel mai înțelept dintre filozofii împăratului Cyrus al Persiei”.

La începutul secolului XVII fusese cunoscută deja Alexandria care posesta despre campania lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei (între 336 și 323 î.e.n.) împotriva Persiei lui Darius al II-lea.

Unul dintre primele exemplare în limba română ale acestui cunoscut roman popular fusese copiat de înăruț preot Ion Românu care își înscrie numele pe această Alexandrie copiată de el între 15 iunie 1619 și 15 februarie 1620 în satul Sinpetru.

De la sfârșitul veacului al XVIII-lea se răspindește larg volumul de povestiri persane Halima.

După Unirea Principatelor (1859), în relațiile culturale româno-iraniene, în lipsa unui contact direct în acest domeniu între cele două țări, s-au concretizat doar strădaniile unor savanți, bibliofili, traducători de a face cunoscută istoria și cultura fiecăreia dintre țări în cealaltă.

Nicolae Iorga s-a aplecat asupra realităților persane cu competența și siguranța care l-au caracterizat (Geschichte des osmanischen Reiches — Istoria Imperiului otoman, cinci volume, Gota, 1908—1935). În afara studiului Imperiului persan, marele savant s-a ocupat și de unele aspecte ale relațiilor româno-persane, în speță de cele dintre Ștefan cel Mare și Uzum Hasan.

Privitor la studiul literaturii persane, aflăm, dintr-un articol al orientalistului M. Guboglu, despre existența în manuscris a unei opere românești importante: Istoria literaturii persane și a unei traduceri a operii poetului persan Omar Khayyam, ambele datorate indologului român C. Georgian.

Primul traducător în limba română al minunatei lucrări a poetului Saadi Siraz (1193—1292): Golestanul, a fost Gh. Popescu-Ciocănel care ne-a dăruit versiunea ei românească la 1906.

A urmat în 1954 traducerea în versuri a aceleiași lucrări pe care o datorăm poetului George Dan.

În 1964, aceeași Grădina a florilor (Golestan) apare într-o nouă ediție prefațată de Tudor Vianu.

Lui Gh. Popescu-Ciocănel îi datorăm și tălmăcirea, la 1912, a culegerii de poezii a poetului persan Hafiz, intitulată Divan.

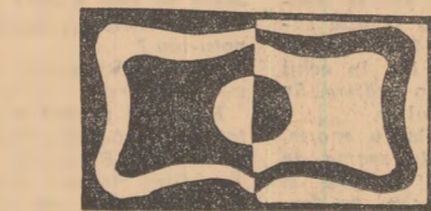
În citeva ediții (1932, 1934, 1944, 1945) au apărut Cătrenele lui Omar Khayyam în traducerea lui Al. Th. Stamatiad. În ediția din 1932, traducătorul operează cititorilor, pe lângă Cătrenele lui Khayyam (rubayate), o descriere a vieții și operii marelui poet persan, precum și note explicative asupra terminologiei persane

În 1937, a apărut o altă traducere în versuri a cătrenelor lui Omar Khayyam, cea realizată de I. Ch. Severanu (Cluj, 1937).

Cinteele prozei persane, traduse în limba română de poetul F. Toussaint, du apărut la 1946 la noi în versiunea românească a lui Ovid Densușianu. În sfârșit, în 1962, poetul George Dan ne-a oferit o selecție din cele mai frumoase poezii iraniene înmănușiate sub titlul Poezii persani (culegere, „Cele mai frumoase poezii”) prefațată de acad. Tudor Vianu. Sint prezentate poeme din Rudaki, Daghighi, Firdousi (extrase din Sah-Nameh), Manutchehri, Omar Khayyam și Saadi.

În privința prozei persane, alături de cunoscutii scriitori Liviu Rebreanu, I.L. Caragiale și Emil Gârleanu, care între 1900—1922, atrași de poezia parfumată a basmelor orientale, le-au tradus în limba română, la cunoașterea acestui tezaur în țara noastră au mai contribuit și alți maștri ai condeiului. Astfel, Mihail Sadoveanu a publicat în 1940 Divanul persan. Povestire orientală iar în 1942, în Revista Fundațiilor, povestirea Halima.

Eusebiu Camilar a dăruit literaturii noastre cele mai multe pagini din nopțile Sherezadei apărute în mai multe ediții. De altfel,

după anul 1900, povestește celor 1001 de nopți au cunoscut o foarte largă prezență în paginile publicărilor vremii.

Pagini din M. Eminescu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, Eusebiu Camilar și, cu decenții în urmă, din opera lui Anton și Pan (care adaptează, printre altele, Istoria micului cocoșă, dăruindu-ne-o sub titlul Povestea lui Moș Albu) păstrează inalterată prospețimea atmosferii basmelor persane.

„Ecouri ale poeziei persane — scria Tudor Vianu în prefața la volumul lui George Dan din 1962 — pătrund în literatura noastră și prin Al. Macedonski care în Noaptea de Decembrie reia o temă a lui Saadi, prin Coșbuc care traduce satira adresată de Firdousi lui Mahmud Gaznavitul...”

Aceste citeva însemnări s-ar putea continua cu alte referiri la scurta istorie a stringerii în bibliotecile românești a peste 1500 volume de manuscrise orientale, printre care un excepțional exemplar al Sah-Nameh-ului lui Firdousi în două volume împodobite cu splendide miniaturi și cuprinzând circa 1200 pagini cu peste 60 000 de versuri.

Osteneala cercetătorului care se va încumeta să aducă la lumină detaliile dialogului la care ne-am referit aici, dintre culturile românească și cea persană, va fi fără îndoială răspândită cu prisosință. Nu de mult, de pildă, în interviul acordat trimisului special al zărilor Știința (iunie, 1965), președintele Consiliului de Miniștri al Iranului, Amir Abbas Hoveida, care ne-a vizitat țara zilele acestea, arăta că nu numai că se numără printre pasionații cititori ai lui Panait Istrati, dar cunoașterea domniei sale despre proza scriitorului român i-au îngăduit să scrie un studiu despre acest Maxim Gorki al României, cum îl numește adesea critica mondială pe părintele lui Codin și al Criticilor Bărgănanului.

TEOFIL BALAJ

lirică sovietică

IVAN DRACI

balada celor trei cercuri

Noaptea adoarme în podul palmei mele.
O melodie minoră, care miroase rece a Wagner,
Invirte inconștientă o frunză uimită,
Crestată de foc și baionete.
Treii nori în manșii negre
Conduc strălucirea lunii.
Treii stele cărunte pe rachete albastre
Se apropie purtându-mi soarta.
Soarta mi-a înmănat trei cercuri însingurate:
Cercul poporului meu, încrustat cu argint negru,
Cercul planetei mele, însemnat cu virf de rachetă,
cusut cu dire de fum,
lăcuit cu argint de lacrimi,
Cerc însingurat al planetei mele...

Sint mîndru de vizita soartei:
Voi pregăti un cerc de soare poporului meu,
Un cerc de stele planetei,
Numai de cercul vieții mele
Nu pot fi mîndru, soartă,
Fiindcă-i brodat cu aje negre și roșii,
Iar mie-mi place nespus culoarea vișinei coapte.

În românește de STELIAN GRUIA

SILVIA KAPUTIKIAN

oricît mi-ar fi...

Oricît mi-ar fi de-adîncă suferința
N-oi să mă plîng că inima mă doare.
Trăiesc din plin străina bucurie
De parc-ar fi a mea. Dar mă-ncovoaie
Durerea altora căci mult mai cruntă
Îmi pare decit propria-mi durere.

Întreaga lume-n suflet aș cuprînde-o
Și ca un rug aș arde-n vilvătoie...
Eu inima mi-am pus-o-n tot și-n toate.
De inimă sfîrșitul meu să fie.

VLADIMIR SOSIURA

toamna

Sub azur
De cristal,
Sunet dur
De metal.

Un cântec
Alb, în vînt,
Duce-n larg
Niprul sfînt.

Și se văd ecouri departe...
Parcă-n depărtări a ninge...
Cada frunza verii moarte
Și obrazul mi-l atinge.

VALTER ROMAN

inima

Mi-e inima cu-a brazei coșingeană:
De vreme ce-mi brazezi cu plugul pieptul,
Aruncă și semințele în rană
Și holdele vor izbucni de-a dreptul!

În românește de VICTOR TULBURE

MARINA TVETAIEVA

dialogul lui hamlet
cu conștiința

— Ea e pe fund, pe mi!
— Și nici acolo nu e de dormit!
— Dar am iubit-o
Cum patruzeci de mii de frați
Nu pot iubi!

— Ei, Hamlet!
Ea e pe fund, în mi!
În mi, am zis! Și coronița din urmă
De un bușten s-a agățat, în iaz.
— Dar am iubit-o
Cum patruzeci de mii...

— Și totuși
Mult mai puțin ca un amant.

Pe fund, în mi...
— Dar oare am iubit-o?

Lumea s-a început în piclă evolvînd:
Umbli copaci noaptea pe pămînt.
Colindă mustind aur, butuci
Din casă în casă intră aștri năluci,
Apele în marea lor se-nfomă!
La pieptul tău m-aș cofunda în somn.

Aș vrea să stau cu dumnea
Într-un oraș depărtat
Unde e veșnic amurg
Și unde clopotele bat într-una.
Și în hotelul uitat de lume
Dangătul subțire
Al vechii pendule, picurînd stropi de timp.
Și seara, din cine știe ce mansardă
Flautul,
Și însuși flautistul în fereaștră.
Și poate, nică-n-ai să mă iubești...

În românește de VICTOR FRUNZA

întîlnire cu hemingway

În ultimele zile ale lui februarie și începutul lui martie, pe fronul Jarama e acalmie. Știm, desigur, că nu va fi de lungă durată. E evident că înamicul care n-a reușit să-și atingă obiectivele, se pregătește să atace din nou. Dar pină una-alta, după încordarea prin care am trecut, un răgaz oricît de mic este binevenit.

Intr-una din aceste zile, ducîndu-mă cu niște treburi la statul-major al brigăzii a XI-a, trec să-l văd pe Ludwig Renn. În cele citeva luni de cînd mă aflam în Spania, ne apropiasem mult unul de altul. Extrem de slab, Renn strălegea prin vioiciunea, dinamismul și mîntea sa ascuțită. Aveam multă simț și afecțiune pentru scriitorul și încercatul luptător antifascist. Adeseori, în momentele mai libere, ne vorbea despre evenimentele prezente și trecute, despre participarea lui la primul război mondial, discutam despre cărțile pe care le scrisese (citisem în anii studenției Krieg und Nach-krieg), despre proiectele lui literare.

— Vrei să mergi cu mine miine la Madrid? mă întreabă.

— Desigur; dar ce s-a întimplat?

— M-am gîndit că poate te-ar interesa să-l cunosc pe Hemingway. E la Madrid. M-am întîlnit cu el acum citeva zile la statul-major al lui Maté Zalka și l-am promis să-l vizitez. Zalka că, dacă vrei, vino și tu.

Deși nu atinsese 40 de ani și nu dăduse încă întreaga măsură a talentului său, Hemingway curise de pe atunci o mare faimă prin romanul Adio arme și alte scrieri ale sale. Prin una din aceste scrieri, Fiesta, făcusem cunoscută Spania — față de care scriitorul a manifestat întotdeauna un interes ieșit din comun — Spania învinde-lor, a toreadorilor Cu puțin înainte de a pleca spre Spania, la Paris fiind, citisem o altă povestire a lui Hemingway, în care era vorba de coarnele taurului. Era descrisă acolo, cu o pană de mare cunosător, măiestria unor faimoși toreadori: Belmonte, Manolo, Romero și

Spania, în zona republicană și nu dincolo. Strinsese bani, bani mulți pentru republicani, scria în favoarea lor, ceea ce dovedea că făcuse o opțiune. Și asta mă făcea să-l apreciez și mai mult.

Despre toate acestea discutam cu Renn în mașina care ne ducea spre Madrid. Cu acest prilej, el îmi povestea ceva mai multe despre întîlnirea avută cu Hemingway la Maté Zalka, sau generalul Lukács, cum i se spunea. Cu felul lui deschis, întrebare pe scriitorul american ce l-a făcut să vină în Spania republicană.

— Îmi plac revoluțiile, a răspuns el, sint ca un torent care ia din cale tot ce-i putred. Și ce fac republicanii este în fond o revoluție. Am scris acum citeva zile o schiță — Șoferii din Madrid. Știi, sint unii care merg cu Franco, respectiv cu Hitler și Mussolini. Eu optez pentru șoferul lui Hitler...

La Madrid, Hemingway locuia la hotelul Florida, aproape de clădirea centrală telefonică, pe care fasciștii o țineau în permanență sub focul artileriei și al aviației de bombardare. Hotelul fusese lovit de bombe, de schije, avea geamurile sparte și era aproape complet părăsit. Hemingway continua să locuiească acolo, să lucreze, să sper...

L-am găsit scriind la o masă trasă în dreptul fereștelor. O scrieră cu un ibric de cafea alături, citeva sticle de whisky și citeva portocale riscipite prin cameră mărturiseau preferințele gastronomice ale americanului. Se ridică de la masă și mă învoiesc în întîmpinare, înalt, slab, dar vinejos, prevîstind înaltele masivitate.

Renn mă recomandă. Îi vorbește despre unitatea noastră de artilerie. Hemingway mă privește cu ochi zămbitori și mă întreabă de naționalitatea. Auzindu-mi răspunsul, spune:

— Da... Îl cunosc și-l iubesc pe Panait Istrati.

Ne oferă apoi un whisky, îndemnîndu-ne mereu cu vorba și mai ales cu fapta să bem. Renn dă un simbolc paharul la gură, dar eu

îl dau pe git. Gust pentru prima oară din băutura asta și-mi place. Hemingway mă privește aprobator.

— Bea, bea, e bun, dă energie. Nu tulbură niciodată mîntea.

Alcoolul e tare. Mă face să-mi înving sfiala care m-a cuprins. Discuția între cei doi scriitori se desfășoară viu, interesant. Sint numai renchi.

Cînd Renn îl întreabă de ce rămîne acolo unde e mereu în primădie, referindu-se la șederea lui în hotelul Florida, Hemingway, care își inchipuea că întrebarea se referă la prezența sa în Spania, întrebare care l-a mai fost adresată în repetate rînduri, îi replică:

— Nu mă pricep la politică, nu fac politică. Sint însă împotriva fascismului pentru că acest sistem politic nu poate da scriitorii buni. Fascismul e minciună și condamnă literatura la sterilitate. Acum fascismul a provocat acest război. Urăsc războiul, dar pentru a-l învinge nu există decit o singură modalitate: să lovești în el. Aici nu e loc pentru lașitate, pentru egoism, pentru trădare.

Toate acestea le spune pe un ton calm, obișnuit, cu profundă convingere. Venind vorba apoi despre „politica de neintervenție”, rostește împotriva ei cuvinte aspre de condamnare: „Mai rea decit războiul și trădarea e lașitatea care dau dovadă democrațiilor burgheze”, spune el.

Renn revine la întrebarea lui: — Bine, dar de ce stai la Florida? Aici te expui în mod inutil. Zîmbește.

— Crezi? Aici sint în permanență războiul, chiar cînd nu mă aflu pe front. Am nevoie de ambianța asta pentru ce scriu acum.

Și începe să vorbească despre proiectele lui, despre scenariul pe care-l scrie pentru un film al lui Joris Ivens Pămînt spaniol, despre o piesă la care se gîndește și ale cărei personaje începuseră să i se contureze (e vorba de piesa pe care avea s-o termine un an mai târziu, Coloana a cincea, închinată luptei împotriva fascismului). Cînd

am citit după cîțiva ani Pantru cine bat clopotele, am recunoscut în roman concretizarea unor gînduri, a unor frămîntări care își croiau drum încă în perioada în care se desfășura convorbirea la care am avut norocul să asist.

Discuția a alunecat și asupra luptelor de tauri. Nici nu se putea ca Hemingway, marele aficionado al corrido-ilor să nu atace această problemă.

— În primul rînd trebuie să vă mărturisesc că nu pot să înțeleg de ce guvernul republican a luat măsura aceasta pe care o consider din cale afară de drastică privind interzicerea luptelor... Sint convins că se va reveni asupra ei.

Întreprîndu-și firul, gînditor, a adăugat:

— Desigur există un singur pericol... în ce privește viitorul taormachiei... Tehnica modernă a corrido-ilor a devenit prea perfectă... Cine oare poate să întreață pe toreadorii Cagancho, Gitanillo de Triana, Chico, Villalta, Belmonte, Joselito, Manolo?... Fiecare dintre ei e demn de un adevărat roman picareesc.

Înainte de a ne lua rămas bun de la el, Hemingway mă întreabă:

— Sint mulți români în Brigăzile Internaționale?

După ce îi răspund, revine la Panait Istrati.

— Să știi că eu nu pot să-l condamn. Îl consider, ca și Romain Rolland, un scriitor talentat. E un poet înnăscut, îndrăgostit din tot sufletul de lucrurile cele mai simple — aventura, prietenia, revolta, carnea, single — incapabil de un raționament teoretic și în consecință incapabil să cadă în capcana unui sofism ori cit de bine construit.

În momentul despărțirii, Hemingway ne spune:

— Pe Jarama stău ce e și liniște acum. Dar cum se reaprînde focul, vin și eu pe front.

Într-adevăr, cîrînd aveam să încep luptele de la Guadalajara, front pe care scriitorul l-a vizitat chiar în toată bătălia.

În numărul din 18 octombrie al revistei Literatura Ukralna din Kiev, Stanislav Semcinski, profesor de limbă română la universitatea „Taras Șevcenko”, publică un document artistic despre viața și opera lui George Coșbuc. Menționăm că S. Semcinski este autorul compendului închinat literaturii române, cit și al articolelor de prezentare a scriitorilor români clasici și contemporani din Enciclopedia Sovietică Ucraineană, al cărui ultim volum (al 19-lea) a apărut la sfârșitul anului trecut. Articolul lui S. Semcinski este însoțit de poeziile Poetul și Noaptea de vară traduse în limba ucraineană de poetul Ivan Ilkenko.

Premiul Nobel pentru literatură a fost decernat anul acesta prozatorului Samuel Josef Agnon și poetului Nelly Sachs.

După cum a afirmat juriul, „s-a făcut această alegere atît pentru re-cunoașterea „oportului lor personal” cit și ca „să distingă două producții

dunăvointă și de toleranță, au fost traduse parțial în germană, engleză și franceză. Autor de povestiri, parabolă, eseuri, cupetări etc Samuel Josef Agnon eccolează în proza de largă întindere. Subiectele romanelor sale sint fie luate din trecutul de suferință al poporului său (Trucoul logodnicii, Înainte de orice) fie din viața Izraelului modern (Cartea statului).

Poeta Nelly Sachs s-a născut la Berlin, în 1891, din părinți evrei. După instalarea hitlerismului în Germania, a reușit să fugă în Suedia, unde a beneficiat de sprijinul Selvei Lagerlöf și al unui membru al familiei regale suedeze. Opera ei s-a bucurat de multe premii în Germania Federală și mulți o consideră drept cea mai remarcabilă poezie germană de azi. Așa cum remarcă poetul Hans Magnus Enzensberger francez-ur, eseul dedicat ei — opera sa nu conține nici un cuvînt de ură la adresa călăilor și a complicitorilor lor. Poemele Nelly-ei Sachs vorbesc numai despre victime și despre „enigmatica lor puritate”.

Moartea ei — la 28 sept. a.c., la vîrsta de 70 de ani — a lui André Breton, părintele, apostolul și preotul cel mai înflăcărat al suprarealismului, a prietenul întregii preze din Franța articole și studii omagiale despre marea dispărut, evocîndu-se cu pioșenie aportul pe care l-a adus el atît în literatura franceză cit și în cea mondială.

Descoperirea documentului experienței i-a permis lui Breton — mărturisese Michel Foucault într-un interviu publicat de revista Arts-loisirs — să fie cu totul în afara „literaturii”, să poată contesta nu numai toate operele literare deja existente, ci și existența însăși a literaturii; dar i-a mai permis de asemenea să decidă unor limbaje posibile domenii care, pină atunci, rămăseseră mute, marginale” — „El a fost totodată și risipitorul și păstorul întregii „frîmțării” „moutonnement) a experienței moderne”.

Moartea celui care lansa în 1924 Manifestul suprarealismului, autorul vestitelor cărți Nadja, Vasele comunicante, Dragostea nebună ș.a., prietenul lui Valéry, Apollinaire, Soupault, Eluard, Aragon, Tzara, Peret, Picasso, Ernst, Marcel Duchamp, Arp, Max Miró, Victor Brauner etc., a căru influență s-a exercitat și încă se mai exercită asupra unui număr extrem de mare de creatori de artă din toate generațiile și din toate țările a lăsat amintirea unei personalități care a știut să pună temelile unei noi viziuni artistice asupra lumii.

mozaic

literare care, desparte prin apartenența lor lingvistică, sint unite printr-o legătură spirituală și se completează într-un fel în marea lor efort de a pune în valoare patrimoniul cultural al poporului evreu.”

Samuel Josef Agnon s-a născut la 1880, în Galicia. În 1907 s-a stabilit în Palestina, stăpînită de atunci de turci. Cucerit de mișcarea sionistă a tineretului evreiesc de la începutul veacului, Agnon scrie operele sale în limba idiș, devenind repede șeful literarilor din Ierusalim. Pentru a-și desfășura cultura, merge la Berlin unde urmează cursurile universitare. După primul război mondial se re-intoarcă definitiv în Palestina.

Operele lui (10 volume mari), scrise în limba Talmudului și a vechilor literaturii ebraice, cu un caracter mistic religios, colorat cu un umor specific evreesc, unceri satiric, alături caricatural, ușor kafkian, totdeauna plin de

O scrisoare inedită a lui Caragiale

E cunoscută simpatia lui I. L. Caragiale pentru ardeleni. Șerban Cioculescu în monografia despre Caragiale, și Ion Breazu în lucrarea *Literatura Transilvaniei* (București, 1944) s-au ocupat pe larg de raporturile lui I. L. Caragiale cu ardelenii.

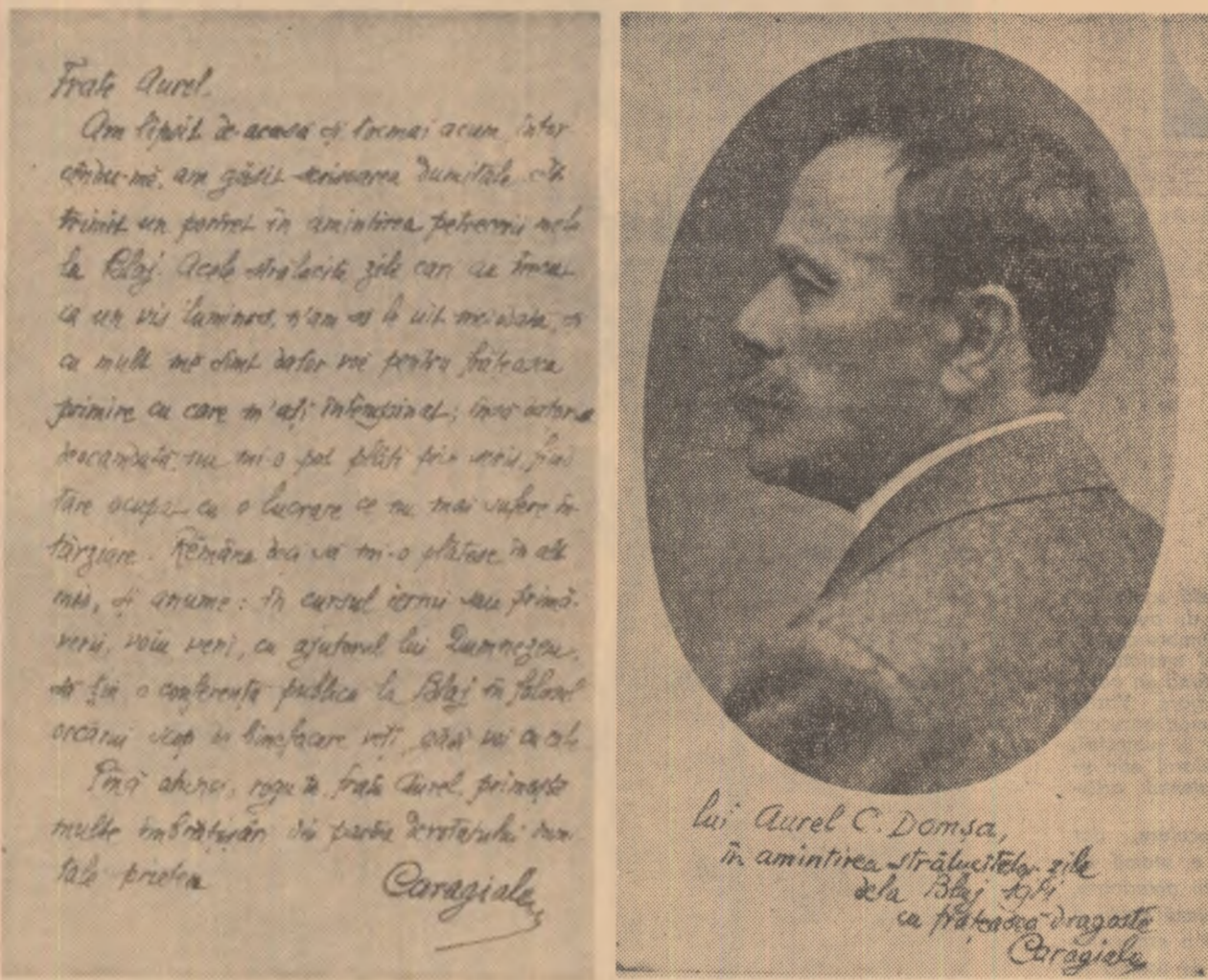
O scrisoare a lui Caragiale, trimisă din Berlin lui Aurel C. Domsa din Blaj, aduce o mătură în plus despre aceste raporturi de prietenie cu ardelenii.

Caragiale a participat la sărbătorirea semicentenarului Astei la Blaj, în 1911.

La cea serbare au participat, pe lângă Caragiale, sosit din Berlin, și cîțiva scriitori din București (G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, George Ranetti, Victor Eftimiu), precum și personalități culturale de primă mărime (N. Iorga, Ion Bănuș). În cadrul ședinței festive a secțiilor științifice-literare ale Astei, a vorbit Octavian Goga despre: Curenți de idei în literatura ardelenă, de la 1848 pînă în zilele noastre. Cîțiva artiști de la Teatrul Național din București (Aristiză Romanescu, Petre Liciu, Zaharia Bîrsan) au dat o reprezentație teatrală în pavilionul de scînduri din curtea liceului. Tot acolo, compozitorul Iacob Mureșianu a susținut două concerte cu uvertura festivă *Ștefan cel Mare*, baladă *Erculeană* și *Mănăstirea Argeșului*.

Momentul culminant al serbărilor l-a constituit zborul lui Aurel Vlaicu deasupra Cîmpiei Libertății...

Caragiale a fost încântat tot timpul de atenția și admirația publicului, iar la banchetul dat de gazeta locală *Unirea* în cinstea scriitorilor și ziaristilor, Aurel C. Domsa, directorul gazetei, a ținut un toast în cinstea lui Caragiale.

Înapoiat la Berlin, Caragiale a trimis lui Aurel C. Domsa, o fotografie cu autograful: „Lui Aurel C. Domsa în amintirea străbunilor zile de la Blaj 1911, cu frățească dragoste, Caragiale.”

Tot atunci trimite și următoarea scrisoare (aflată în arhiva familiei Petre Breazu din Blaj), care arată impresia puternică ce i-au lăsat-o marelui scriitor zilele petrecute

la Blaj și ospitalitatea de care s-a bucurat acolo. Totodată, ea descoperă încă una din multele prietenii pe care le-a avut Caragiale cu oamenii din Ardeal.

Transcriem scrisoarea, cu ortografia originală:

„Frațe Aurel,
Am lipsit de-acasă și, tocmai acum, întorcându-mă, am găsit scrisoarea dumitale. Îți trimt un portret în amintirea petrecerii mele la Blaj. Acele strălucite zile, cari au trecut ca un vis luminos, n-am să le uit niciodată, și cu mult mă simt dator voe pentru frățeasca primire cu care m'ai întâmpinat; însă datorita, deocamdată, nu mi-o pot plăti prin scris, fiind tare ocupat cu o lucrare ce nu mai suferă întârziere. Rămâne deci să mi-o plătesc în alt mod, și anume: în cursul iernii sau primăverii, voi veni, cu ajutorul lui Dumnezeu, să în conferință publică la Blaj în folosul oricărui scop de binefacere veți găsi voi cu cale.

Pină atunci, rogu-te, frațe Aurel, primește multe îmbrățișări din partea devotatului dumitale prieten

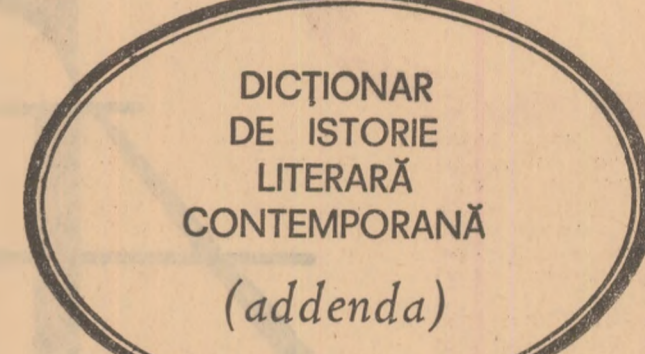
CARAGIALE”

Scrisoarea poartă data: 5/XI st.n. 1911.

Angoajarea să fiină o conferință la Blaj, în folosul unui „scop de binefacere”, dovedește că răspunsul lui Caragiale n-a însemnat numai un gest de complzență, ci a fost expresia unei sensibilități atinse de omagiile sincere ce-i veneau de la oamenele acestei provincii.

Aurel C. Domsa, în casa căruia au fost primii și alți scriitori și oameni de cultură, alții înaintea și după primul război mondial, a fost o personalitate atrăgătoare și cu numeroase relații în lumea scriitorilor, ziaristilor și oamenilor de teatru.

RADU BRATEȘ

cornel bozbici

Cornel Bozbici (născut la 2 aug. 1928, în Cluj; a debutat în 1947, cu poezie, la *Revista literară* a lui M. R. Paraschivescu; a fost redactor la ziarul *Lupta Ardeului* din Cluj; din 1955 este redactor la *Flacăra* scriind o poezie foarte diferentiată, cu versuri cizelate, dar a renunțat de timpuriu la ea — din repulsiie, pare-se, față de „gratuitatea acului poetic” — dedicându-se reportajului, în special celui scurt, convenabil revistei *Flacăra*, la care este redactor. În 1964 i-a apărut în col. *Lucaș-fărul* volumul de povestiri *Dispariția reporterului Sibuzan*. Volumul — a adus dovada convingătoare a talentului său epic. Se remarcă, ce-i drept, o bună stăpînire a frazei, capacitatea de a transcrie situații reale, însă modul de narare rămîne hibrid, la hotarul dintre gazetărie și literatură.

H. GRĂMEȘCU

bajor andor

S-a născut la Oradea, în 1927. A absolvit Universitatea din Cluj. În prezent este redactor la Editura pentru literatură. Umorist de formație lirică, Bajor Andor crede imperturbabil în forța nemărginită a risului. Pentru el risul este un fenomen extrem de serios (pomenind de Caragiale, Bajor apreciază tocmai seriozitatea profundă a risului acestuia) și, cu toate că scrierile sale sînt spumose și distractive, au întotdeauna motive sociale și morale grave. În umorul lui se îmbrînă armonios pornirea educativă și caracterul distractiv; urmărește să innozeze caracterul contemporanilor și, totodată, să-i înzestreze cu frumusețea „surisului minunat al secolului douăzeci”. Cum îi șade bine „unul umorist, consideră surisul ca afirmarea cea mai pregnantă a omeneității, formulîndu-și crezul în satira intuitivă Păcăleală de înfii aprite: „Binele nu știe să glumească, el nu are decît strălucire și cascade de veselie. El nu păcălește pe nimeni. În cursul istoriei însă a fost și el victima atîtor farse. S-a lăsat mereu dus și acum, totuși, rîul e pus sub obroc. Asta, fiindcă binele a dat de pămînt cu toți cei care luau viața în glumă. O făcea veselie, rîzînd, și totuși serios”. Legat printr-o filie directă de Karthyri Frigyes, adaptează procedeele de satirizare ale acestuia la personalitatea sa și la scopurile sale; este un admirator al lui Caragiale și, prin lirism, e înrudit cu Topîrcănu, pe care îl traduce cu multă simpatie și aplicare. Firește, pentru „surisul minunat al secolului douăzeci” nu este suficient să fi urmas, trebuie să fie și explorator, așa cum înțelege să fie și Bajor Andor. De la satira socială la umorul spumos, de la parodia literară la autoironizarea, practică toate posibilitățile și variantele comului, de obicei cu rîsămint în public. Dovadă stau volumele sale în limba maghiară *Kerek perec* (1954 și 1957), *Repa, retek, moggyoro* (1962) și cel în limba română, *Curcubet* (1964).

KOVÁCS IANOS

dinu bondi

S-a născut la 29 mai 1905, în București; licențiat în Drept. În prezent avocat. Debutul în lumea literară și-l face cu drama *Cîntecul vieții* (*O păpușă și alte jucării*), la Teatrul Național Studiu, în stagiunea 1944—1945; îi urmează, în 1947, volumul de nuvele *Avu, Mău*, ambele inspirate din viața de familie a intelectualului burghez.

În colaborare cu Cezar Petrescu scrie piesa *Pirjolul* (Teatrul Armatei, 1954) — prima încercare dramatică evocînd evenimentele social-istorice de la 1907, lucrare însă deficitară artistic. Traduce apoi în colaborare cu criticul dramatic Radu Popescu piese de Racine și Eugen Ionescu.

liviu bratoloveanu

Născut la 8 august 1912, la Turnu Severin. Debutază în 1927, în revista *Dimineața copiilor*, cu proză.

Volumul *Manifest* (1935) cuprinde poeme cu un pronunțat caracter social. Îi urmează ciclul de versuri *Eu și Dîndrea*.

În 1947 Liviu Bratoloveanu publică romanul *Oameni la pîndă*, apreciat favorabil de critica literară, apoi în 1953 piesa *Zile de februarie* evocînd evenimentele zguduitoare ale Griviței anului 1933.

constanța bratu

A lucrat ca redactor la revista *Flacăra*; în prezent, la Informația Bucureștilor. Autoare a cîtorva piese de mică întindere, ale căror conținut reflectă preocupări și atitudini specifice tinereții noastre de azi.

Debutul în genul dramatic și-l face în 1961, cu piesa *Peșterea din groturile acimbată*, prezentată la Concursul „V. Alexandri” dezvoltată ulterior în comedia *Pigietele + 5 fete* și jucată pe scena Teatrului Tineretului.

În anii următori, Constanța Bratu mai publică, în colecția „Teatru de amatori”, *Postul X și Odorul maichii* (1963) și *Tovarășul a uitat repica* (1964), iar în 1965, *Aceiași tactică*.

teodor boșca

Profesor de limbă franceză la Institutul Pedagogic din Cluj. În 1961 Teodor Boșca debutează în colecția „Teatru de amatori” a Editurii pentru Literatură cu piesa într-un act *Stupul sau deici Lăse Cordăan* al lui Ion Gheorghie, aducînd în scenă realitățile satului cooperativizat; în același an îi apare și *O inovație*, inspirată din viața topitorilor, iar în 1962 comedia de intenție satirică *Dămila și ia razna*.

De proporții mai mari, *Judecata* figurează în repertoriul Naționalului clujean al anului 1964. Axat pe tradiția literaturii moralistice ardelenescă, conflictul angrenează membrii unei tinere brigăzi de tractoriști a căror conștiință a început nedreptățile, se împlinește totuși pe parcursul desfășurării acțiunii.

SILVIA SUR

observația socială

(Urmare din pagina 1)

în nuvele; Ion al lui Liviu Brebanu e altceva decît Miru Moș al lui Titus Popovici sau decît Lăse Cordăan al lui Ion Lăncăranjan; intelectuali lui Marin Preda se află într-un alt context decît cel tipic prozei lui Camil Petrescu și al, prin urmare, alte preocupări și aluzii subtextuale. Indiferență la ce exemple ne-am referi, un fapt e sigur: fiecare din autorii amintiți (și lista poate fi mult completată) n-au considerat socialul ca un dat nelăstănat pentru literatură, ci, dimpotrivă, ca sursă și factor implesit, cu rezonanțe profunde în sufletul deschis spre adevărul al artistului. Vorbind despre om, au înțeles să se ocupe de omul concret, să-l dezvăluie avaturile, dimensiunile, profilul, locul ocupat în colectivitate, fără a încerca timpurile istorice și fără a desființa nuanțele și granițele. Secretul succesului lor stă, neîndoielnic, între altele, în căutarea simțului de observație socială nu în direcție formală, ci spre aspecte de conținut, spre esență, spre adevărul funda-

mental, spre problemele vitale ale existenței, spre procesele ce au loc în relațiile dintre oameni, în psihologia colectivă și în conștiința individuală, în condiții istorice determinate, ca sursă și factor implesit, în fond obiective și realități în fond obiective și realități normale, în conținut structural, în obiectul structurii atent izolate, în actul de contemplație, esențialul de neesențial, adevărul de pseudoadevăr, noul de vechi, autenticul de neautentic, deasupra mereu alte și alte nuanțe, configurații tipologice, situații concrete, se face interpretarea lor. Avînd ca punct de plecare adevărul concret și ca rînduiește viziune socială, orientată spre ceea ce epeca (în cazul nostru socialistă) conține mai specific, fără curajul de a aborda frontal conflictele reale ce agită conștiințele, scriitorul nu are, de cele mai multe ori, decît șansa de a crea lucrări consistente. Ceea ce e, evident, nu-și deosebe niciodată.

dialectica insesizabilului

Inflorirea poeziei în momentul actual al culturii române este, desigur, un fapt de neîntîlnire. Dincolo de o asemenea judecată de valoare globală, apar în chip firesc, întrebări și îndoieli — cu privire la autenticitatea unora dintre direcțiile pe care s-a angajat poezia ultimilor ani. Resuscitarea liricului, sugrumat un timp în pagini convenționale, pur declarative s-a făcut, după părerea mea, prin deplasarea accentului de pe poezia faptelor ca atare pe semnificația acestora, pe valoarea umană conținută în ele. Pe „simțite”, poezia s-a orientat atunci spre zona meditațiilor lirice în care o nul, cel modern, de astăzi, cu toate complicațiile sufletului său, își pune inevitabil problema durabilității și sensului existențial al gesturilor sale. Poezia muncii, a dragostei, a spațiilor cosmice, a continuității neamului? Da, dar mai ales poezia justificării acestor gesturi umane, poezia căutării dramelor și justificării lor, în sensul larg al cuvîntului, poezia posibilității înșelă, a raportului dintre om și lume. Desigur, nu putem înghesui întreaga producție poetică a ultimilor ani în această categorie, dar mi se pare semnificativ faptul că majoritatea volumelor bune, aparținînd generației mai vîrstnice ori mai tinere, se înscriu pe orbita poeziei, să-i zicem, filozofice. Și nu este oare aceasta, și poezia *Miorișei*, a lui Eminescu, Blaga, Argezei și Ion Barbu?

Poezii „tineri” (termen astăzi destul de vag dar încă util) au fost împinși spre această poezie nu numai de momentul literar al debutului, ci și de imperativul „virșteii” lirice. Adolescența este prin excelență vîrstă întrebărilor, a neliniștirilor și îndoielilor tragice, provocate tocmai de dificultatea integrării într-o lume încă necunoscută, misterioasă, fascinantă trîmpînd brusc în liniștea plîd ieri paradizică a copilăriei. „Locul” realității determină inevitabil întrebări, dure, roase, cu privire la structura și validitatea acesteia. Dacă primile volume ale poeziei „tineri” erau axate mai ales pe ceea ce Ilie Constatin numea atîd de sugestiv „desprinderea de țîrm” iar Adrian Păunescu, „zmulgerea din părinți”, următoarele volume au extins și adîncit problematica, accentuînd căutarea integrării omului, nu adolescentului, în univers. Marin Sorescu în *Moartea Ceasului*, Ion Alexandru în *Viața deocamdată*, Ion Gheorghie în ciclul *Scrierilor esențiale*, Nichita Stănescu în *Dreptul la timp* și mai ales în *II elegii*, ca să cităm numai cîțiva, atacă această problemă din unghiuri și cu o pondere diferită. Căci, fapt iarăși semnificativ, în aceasta a doua, să zicem, fază a creației lor, tematica lirică se diversifică și se colorează personal mai net, părăsind albia cîntecului „tineresc”, să zice chiar a mitului adolescent. Poezii citate se află acum tocmai în faza cristalizării unor personalități lirice distincte și tocmai de-aceia fiecare aparține a unui nou volum provocă surprize, actualizînd ceea ce era încă indistinct și doar posibil, în volumele lor anterioare.

Critica este, datorat, după părerea mea, să tină pasul cu evoluția liricii, „regîndu-și tirul” spre noile obiective. Dacă pînă acum în faza „debuturilor”, ea a fost suficient de critică să pronunțe judecăți de valoare generală, să spună cite un da indulgent și lăci colo cite un nu, corectate de numeroase rezerve politicoase, acum el este chemat să analizeze strict la obiect ceea ce începe să devină (atunci cînd e cazul) universal liric al poeziei respective. Sintem interesat acum de timbrul personal al unui volum dar și de structura interioară a poeziei, detectabilă într-un anumit mod de organizare și recurență a motivelor lirice, într-o anumită dialectică

secretă, introducînd o tensiune și o mișcare a ideilor, proprii fiecărui volum discutat. Ne interesează deci experiența interioară a poetului, modul personal adică în care el își pune problema mai generală a raporturilor dintre individ și lumea exterioară. Nu putem cere, desigur, o nouă orientare a criticii, el mai curînd o precizare a eforturilor ei. Aș dori, în continuare, să concretizez anumite direcții, prin referire la unul din numeroasele ei aspecte posibile, pe care mi l-a sugerat un recent articol al lui Barbu Cioculescu (*Lucaș-fărul*, 22 octombrie 1966). Este exact tipul de articol care mi se pare a trebui evitat în actuala fază a raporturilor dintre poezie și critică, prin depășirea simpliei judecătorești, încercate fie de ironii fie de indulgențe și analizare structurii adînci a poemelor discutate.

Poezia lui Nichita Stănescu este, fără îndoială, o poezie difuză, dar nu numai printr-o anumită înfrățire a expresiei ci, mai ales, prin calitatea specială a experienței interioare a poetului. În sensul larg al cuvîntului, orice poem pornește de la o experiență adică de la o percepție a lumii care este totodată o constatare dramatică a nonidentității cu un obiect exterior care se lasă doar fugat captat în plasa cuvîntului. La Nichita Stănescu, o asemenea experiență mi se pare a avea, repet, o calitate specială. Mai întii, ne

fi gestul definitiv de atingere, de luare în stăpînire, steag înfîpt în noua zonă geografică descoperită, a unei realități pe care, altfel, numai poetul în disperata lui singurătate o poate cunoaște, ca un „dămnat” inutil victorios. Un asemenea proces de cunoaștere este indescutabil paradoxal și condamnat la obscuritate, dar la fel de categoric, pasionant nu numai artistic și cu uman în sens larg. Pentru că ne aflăm nu numai în fața unei drame a cunoașterii, ci și în fața unei drame a limbajului, mereu încordată în a-și depăși posibilitățile, încercînd cu exasperare să comunice incomunicabilul, insesizabilul.

Într-o asemenea întreprindere poetică vechile categorii ale emoției, autenticității, structurilor (și organizare riguroasă), mi se par depășite, deși, inevitabil, o anumite emoție și o anumite structură se pot degaja. Cred că interesează acum nu numai rezultatul procesului, ci și dialectica lui secretă, pentru că eșecul final este conținut în însăși alegerea direcției de atac. Ceea ce este interesant, în anumite cazuri chiar emoționant, este modalitatea descarnării realității, procesului subtil prin care, în intensitatea contemplației obiectele se dematerializează, purificîndu-se de orice ingerențe. Fenomenul atinge evident și pe contemplator, încît dialectica poemelor lui Nichita Stănescu (mai refer mai ales la *II elegii*, ciclul publicat în *Lucaș-fărul* din 8 octombrie 1966 și, oarecum *Dreptul la timp*), indică transformarea materiei în existentă pură, în esențe imateriale. Este aici un proces poetic înrudit cu cel al lui Ion Barbu într-un chip mai adînc decît al dificultății expresiei, adică în sensul esențializării realității transpuse verbal. Din ceas dedus, adîncul acestei cămări crește / Intrată prin oglîndă în mintuit azur. „Contemplația esențelor, cu tensiunea ei platoniciană, este un fapt caracteristic poeziei europene de după Mallarmé, Valéry, Ungaretti. Poetul modern nu mai poate evita efortul de dăltuire a cuvîntelor pentru a căpăta infinitizimalul, umbra obiectului și nu obiectul înșel, ideea și nu conturul lui material. A învinul o asemenea poezie de pierdere a contactului cu realitatea este o eroare, deoarece mobilul poeziei este tocmai captarea realității ultime, esențiale, prin îndepărtarea oricăror ingerențe falsificatoare. Pe de altă parte, prin tipul acesta de poezie mi se pare a se reveni într-un sens mai modern, adică opus subiectivismului, lîuziei personalității geniale reconstruind universul, la una din direcțiile poeziei romantice, la ceea ce Călinescu spunea pentru Eminescu, dar era de fapt valabil și pentru poezia lui Novalis, ori a lui romanticii germani și englezi, la regresiunea în spații ori timpuri străvechi, la mișcarea spre originar, spre învînt, văzute ca esențe germinative, ca modele ale lumii actuale, ca posibilități încă nerezalizate. Regresiunea — aceasta spre esență lucrurilor, văzute ca esențe, cutremurător de prezentă, mișcare înainte ori mișcare înapoi, mi se pare a caracteriza și poezia lui Nichita Stănescu. Cred că nu greșesc vînzînd în ea, îngemănate, tendința romantică și cea modernă a poeziei de cunoaștere, cu referințe posibile, în spațiul român, la Eminescu ori la Ion Barbu (tendințe îngemănate ori poate chiar, logic, în continuare, una a celălalte). Este modul în care mi se arată, concret, ceea ce Matei Călinescu numea cu un termen puțin vag, tendința descendentă a poeziei moderne (*Gazeta literară*, 6 octombrie 1966).

Să exemplificăm. *Căderea oamnelor pe pămînt*, primul poem din cele publicate în *Lucaș-fărul* evocă, astfel tocmai procesul de dematerializare suferit mai înainte. Încercarea lui Barbu Cioculescu de-a ridiculiza poemul („oamenii cad astfel pe pămînt numai de pe geam”) este evident gratuit, în

norînd cerințele unei analize riguroase. Este semnificativ crescîndu-și realizat de expresii ascendente „tras în sus” și „tras mai sus”. În „zona fără aer”, și apoi în „zona fără stele” unde „creierul va merge pe el (=ochi) ca odinioară trupul pe picioare”, apoi „ideile lui vor merge pe creier” și, în fine, ideile vor funcționa singure. Luate în sine, expresiile par într-adevăr rebarbativ și pot provoca risul ireal este devenirea pură, fascinantă și teribilă: „Se arată intruchipările și apariția / sferei Nașterea, apogeu / și moartea. / Ca și cum eu aș fi fost ele”. Poemul se termină aici dar dialectica procesului interior se continuă cu ceea ce sugerează titlul. Dintr-o asemenea intensă contemplație ducînd pînă la anularea vieții, întoarcerea este inevitabilă. Urmărind captarea esențelor, acestea s-au dezagregat sub degetele febrile, existența s-a risipit în neant. Ce poate urma atunci decît căderea oamnelor pe pămînt, metaforă echivalentă la nivel simbolic, pentru a degaja mișcarea de idei. Procedeele este dominant în cele trei poeme și, aș zice, în întreaga poezie a lui Nichita Stănescu, tocmai pentru că tine de viaținea sa lirică fundamentală. Dematerializarea devine existentă pură: „Mă privesc / trup nu sînt, creier nu sînt / și nici idei / Și totuși exist și mă întîlțez / ca și cum aș fi toate acestea”. Concentrat în sine, în esența poemului egal de înșel, existența pură a poeziei este absorbită în cea similară a obiectului, cu o forță atît de intensă încît transcripția verbală („umană”) nu poate utiliza decît termenii: „Foamea și-a

extrem, contemplarea devine dematerializare, dar existența pură începe să se confunde cu nonexistența. Singura tensiune a acestui spațiu ireal este devenirea pură, fascinantă și teribilă: „Se arată intruchipările și apariția / sferei Nașterea, apogeu / și moartea. / Ca și cum eu aș fi fost ele”. Poemul se termină aici dar dialectica procesului interior se continuă cu ceea ce sugerează titlul. Dintr-o asemenea intensă contemplație ducînd pînă la anularea vieții, întoarcerea este inevitabilă. Urmărind captarea esențelor, acestea s-au dezagregat sub degetele febrile, existența s-a risipit în neant. Ce poate urma atunci decît căderea oamnelor pe pămînt, metaforă echivalentă la nivel simbolic, pentru a degaja mișcarea de idei. Procedeele este dominant în cele trei poeme și, aș zice, în întreaga poezie a lui Nichita Stănescu, tocmai pentru că tine de viaținea sa lirică fundamentală. Dematerializarea devine existentă pură: „Mă privesc / trup nu sînt, creier nu sînt / și nici idei / Și totuși exist și mă întîlțez / ca și cum aș fi toate acestea”. Concentrat în sine, în esența poemului egal de înșel, existența pură a poeziei este absorbită în cea similară a obiectului, cu o forță atît de intensă încît transcripția verbală („umană”) nu poate utiliza decît termenii: „Foamea și-a

Este într-adevăr o sete de absolut în poezia lui Nichita Stănescu, așa cum exact au intuit Matei Călinescu în articolul citat și Ion Gheorghie, în altul, publicat în *Lucaș-fărul*, din 1 octombrie 1966. Regresiunea în *Hi-perboreea* ori spațiul getic al elegiilor sînt și ele, dovezi indiscutabile. Mi s-a părut important de-a sublinia, însă drama insesizabilului, ca o formă specifică, la Nichita Stănescu, a dramei absolutului, frecventă de altfel în marea literatură a tuturor timpurilor. Dialectica acestui proces subtilitate și decantarea expresiilor verbale, mi se par evidente, în ciuda aparentei stîngăcii a unor versuri. Desigur, pete de umbră se pot găsi în ciclul *Elegiilor* (consider că poemele publicate independent în *Lucaș-fărul* aparțin tematic aceluiași ciclu), nu poate fi vorba de o realizare artistică omogenă, dar este, cu totul salutară, abordarea acestei difi-cultăți problematici și căutarea unor tehnici cit mai adecvate. Poezia română se găsește indiscutabil într-o fază de rafinare a umetelor, cînd constatarea ca atare a „dificultăților” ei nu mai înseamnă nimic, și într-o fază de atacare a zonelor lirice metafizice, în continuarea directă a marilor noastre tradiții. Cred că în momentul actual al dezbatărilor în jurul poeziei, se impune o discutare mai la obiect, o analiză a motivelor lirice, a aventurilor poetice ale acestor re-marcabili artiști, dincolo de generalități privitoare la talentul lor.

Iată de ce o confruntare a punctelor de vedere cu privire la baza actuală a raporturilor dintre poezie și critică mi se pare absolut necesară.

SORIN ALEXANDRESCU

ARTE

expoziții

grigore vasile

Marcate intim de sevele unei rodnice prosepjimi — afit a viziunii cit și a „transcrierii”, — care transmit nealterat cimpul magnetic al emoției, tablourile lui Grigore Vasile te conduc într-o lume familiară, în sonetele vegetale ale anotimpurilor, în fluxul reveriei sau al contemplației meditative. Nici o violență cromatică, nici o sforțare a construcției, nici o dramatizare sui-generis a subiectelor nu alterează tonul limpede, de-o afectivitate elevată, al confesiunii. Mărturisindu-se liric, în echivalențe — solare ori de lut ars — ale unei viziuni echilibrate, artistul pare mai degrabă aplecat spre vibrațiile emoționale ale investigației, decât spre apăsarea stăruitoare asupra problemelor de tehnică și limbaj.

Este reconfortant să vezi, într-o asemenea expoziție, cum mijloace plastice „obișnuite”, lipsite de caznă, aplicate unui mesaj uman de o structură specifică, reușesc a configura și a reliefa un univers plastic întemeiat pe o acută observare a realității. „Lumea” din care paleta și pinza își adună cu precădere imaginile, se cheamă uneori Cimp cu păpădii (ori cu rapiță, alteori Pădure incendiată suav de toamnă, iar altădată Dimineață de munte. Nimic mai obișnuit, mai calm și mai apropiat omului, decât această ambianță de pace aparentă și de lumină a naturii. Pătrunzind treptat în intimitatea tablourilor, se observă însă că spontanitatea, familiarul — pe care acestea le captează organic — conțin în fibra lor valențe ceva mai adânci.

Grindul — mărturisit sau nu — al pictorului a fost de bună seamă acela de a îndepărta de pe imaginea lucrurilor, a plantelor și a florilor orice crustă împovărătoare, fie a convenționalului naturist fie a exacerbatii simbolice. Coborârea în „subiecte”, investigarea prin eliminare, câtă a fi astfel nu numai o problemă de expresie. Dezvelirea simbului emoțional nu se petrece, în cazul de față, nici la limita hieroglificii, nici în planul neutru al decorativului.

Selectând și evidențiind în construcție, tentă și ton, acele valențe mai apropiate miezului valoric-emoțional al temei, Grigore Vasile vădește nu numai talent și cultură plastică ci și capacitatea de a conferi adesea lucrărilor vertebrare meditativă.

În peisaje, în naturi statice ori portrete se află plantată poate o aspirație de comuniune și apropiere. Dincolo de imaginea picturală, supratețele și culoarea pledează astfel pentru spațiul complet, împlinit intențional și emoțional. De aici sporurile posibile, o anume interdependență de fond.

De la metafora discretă a florilor cenușii, aureolate totuși de puternice game de lumină, la umbra-contur, profilată pe un cimp al anotimpurilor vitale (disimulând în fond un autoportret) pictura lui Grigore Vasile pare a urmări, într-un mod oarecum personal, „autoapăsarea în subiecte”, dăruirea cu care corolarul etic se află încorporat echivalentul artistic.

Fără ascensiuni spectaculare, dar aprofundând continuu o seamă de date sigure ale activității anterioare, noua sa expoziție reliefează stadii și împliniri. Media valorică a exponatelor trece astfel dincolo de ușoara lănearitate a unor piese dedicate cimpiei (parafraze nu lipsite totuși de note autonome), dincolo de aerul ușor convențional al portretelor. Adevărată sa măsură ni se destăinuie în piese ca Primăvara (I și II), Umbre pe cimpie, Catedrala din Arezzo, Cimp cu păpădii, Arături s.a., lucrări având fiecare virtuți distinctive — dar marcând, laolaltă, filonul unei continuități, al unei și aceleiași credințe în simplitate și dăruire, în chemarea picturii de a-și afla în ea însăși condiția autodepășirii.

MIHAI NEGULESCU

GRIGORE VASILE: Peisaj

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

neîncredere în foisor

Toată lumea „serioasă” include în lectura ei genul polițist, chiar dacă nu declară acest lucru cu aceeași dezinvoltură cu care lasă să se înțeleagă „modest”, că abia a terminat de recitit, și zicem, Corespondența lui Thomas Mann.

Așadar, prejudecata funcționează prin considerarea genului drept inferior, cu câteva excepții, evident, produse de popularitatea „intelctuală” a lui Simenon de pildă, autorul unui erou căruia, nu de mult, i s-a ridicat chiar o statuie: Comisarul Maigret.

Ce se uită în mod obișnuit e că acest gen presupune dificultatea unor legi mai aspre și mai rigide decât ale sonetului, și dacă o bucată de proză obișnuită poate fi salvată în ochii noștri de o îndeminare literară peste medie, în cazul noțiunii de polițist, nici o metaforă, oricât ar fi ea de strălucită, nu reușește să convingă în afara amintirilor legi. Cu alte cuvinte, o piesă de teatru comună, destinată dramaturgiei, cu oarecărui întimplător pe drum, poate fi acceptată în sfera literaturii, în vreme ce o piesă polițistă impecabil construită, comunicând emoția efortului de intelctuală la nivelul speculației intelectuale, nu dă satisfacții pe care, din prejudecată, le socotim minore.

Așadar, dacă am fi mai puțin „modest” ar trebui să acceptăm public ideea că o reușită în genul polițist este tot atât de scriitoricească pe cât este „un debut literar promițător. Sub aceste auspicii mi se pare a se înscrie și piesa lui N. Ionescu, „Neîncredere în foisor”, prezentată, de Teatrul Muncitoresc C.F.R., în versiunea regizorală a lui Dinu Cernescu.

Debutantul convinge în primul rând prin virtuțile presupuse de dobândirea personalității în cadrul tiparelor genului, ceea ce nu e de loc puțin. Cu alte cuvinte, respectând, cu o singură excepție, a finalului, despre care vom vorbi, canoanele, N. Ionescu risipește destulă fantezie și intelctuală, pentru a ne lăsa sentimentul că nu ne aflăm în fața unui meșteșugar oarecare. Dimpotrivă, observ în această risipă, ea însăși un argument favorabil relevării capa-

cității de fabulație, o anumită eleganță, întemeiată pe o replică literară străină uscăciunii și platitudinii funcționaliste din maculatura care o compromis genul.

Spiritualitatea replicii nu e căutată pentru pigmentarea desăvârșirii anecdotei, ci aparține modului de a gândi al autorului, care pare să fie un liric deghizat. Sesizez chiar o înclinare sentimentală în spatele acestei replici, firește la un nivel care exclude dulcăgăria sau amenințarea din partea melodramei, dar care nu poate să nu solicite o mai atentă cenzură a efuziunilor traduse în câteva împrejurări prin prelungirea inutilă a dialogului.

Dar dacă unui debutant din colecția „Luceafărului” i se acceptă lesnicioasa elocință rezultată din satisfacția de a ști că poate descrie, iar critica îl amenință pe autor cu înțelegere pentru promisiunile pe care le face, nici noi nu putem fi mai catolici în cazul lui N. Ionescu, atunci când recunoaștem că știe să scrie. Cel puțin tot atâtea speranțe îndeplătește și autorul nostru și nu putem fi decât obiectivi dacă salutăm debutul său.

Ceea ce m-a intrigat, și nu numai pe mine, a fost renunțarea bruscă, din final, a dramaturgului debutant, la rigorile genului pe care și-a propus să-l illustreze. Parcă i-ar fi fost lui însuși teamă de a nu fi taxat drept minor rămânând în spațiul polițist, și atunci a implicat acțiunii accepții de natură, după el, să dimensioneze împlinirea pe coordonatele unei motivări social-umanitariste.

Finalul mi-a apărut așadar forțat, și din altă piesă. Un mare spion industrial, ca să zic așa, face brusca o criză de conștiință și observând mobilul distructiv al invenției pe care a izbutit să o sustragă din casa unui savant, arde manuscrisul pentru a salva umanitatea, acceptând sacrificiul propriii lui vieți. Dar nobila întreprindere nu e susținută de interesul dramaturgului, care pînă atunci se ocupase de cu totul altceva. Soluția finală e, după părerea mea, oprită să constituie subiectul unei piese foarte interesante, al unei drame de conștiință, dar ea iese din sfera de preocupări a genului polițist. Un spion de o

rară intelctuală și cu o uriașă experiență — cum este acreditat eroul de către autor — presupunând o imensă cheltuire de forțe pentru înfringerea lui, nu mai are nici un haz polițist când se îndrăgostește și abdică singur, transformându-se într-o păpușă sentimentală. Nu-l mai poate salva nici intenția autorului de a-l jertfi pe altarul umanității. Aici funcționează dracônismul legilor acestui gen afurisit.

Dinu Cernescu a realizat un spectacol agreabil, apelînd și la fantezia arhitectului Al. Popov, autorul unui decor funcțional, etajat, dar nu mai puțin poetic, apt să contribuie la sublinierea atmosferei misterioase. Rolul regizorului s-a exercitat în direcția conturării cât mai derutante a caracterelor, pentru a se veni și actoricește în sprijinul intenției autorului de a răsturna presupunerile pe care le-a lăsat să se infirpe cu bună știință și cu iscusință. Aparent, regia e cuminte și vădit servilă față de text, ceea ce nu e rău, dar nu se poate să nu se observe finețea cu care directorul de scenă subliniază valoarea literară a debutului.

Costumul principal al spectacolului îl aduce distribuția în rolul spionului a unui actor abilitat de simpatie, prin aerul său pozitiv — reconfortant: Silviu Stănculescu. Deruta publicului este asigurată de la bun început și actorul reușește să cîștige ușor simpatia pentru erou, jucîndu-și paritura cu sinceritate și reală plăcere intimă, ceea ce face și mai mult credibila presupunere greșită ale publicului. În alte raluți episodice, schițate sumar, dar nu fără aplicație pentru portret, apar convingătorii Ion Gheorghiu (profesorul), Dina Mihalcea (Maria), Corado Negreanu (Farmacistul), în sfîrșit, cu o aură de poezie autentică investește Dana Comnea personajul domnișoara Below. Debutul nostru fără emoție, firește, Lelia Columba — (Celia), susține atmosfera polițistă Paul Ioachim (Colonelul), Mircea Dumitru și Sebastian Radovici (agenți).

* — În caietul de sală, Sergiu Fărcășan semnează un foarte interesant articol pe această temă, care merită citit.

film

vremea zăpezilor

E de remarcat, în Vremea zăpezilor, o justețe a replicii care nu e doar folclorică, lexicată — în acest sens, dialogurile lui Fănuș Neagu și Nicolae Velea n-ar fi decât reversul fărânesc, de baltă, al truculentului slang eugenbarbian — ci, în aceeași măsură, și psihologică, deci structurală. Autorii cunosc nemilicuit cimpia Bărganului — e limpede asta —, observația lor are spontaneitate și franchețe. Notăția exactă, sesizantă, o certă bogăție umană a naratiiei și, pînă la un punct, o anumită coerență stilistică, dovedesc, încă o dată, că autorii Cantonului părăsit, respectiv al Porții, nu sînt simpli făcători de „literatură ilustrativă”, ci doi scriitori, mai precis: doi povestitori autentici, întregi. Le spun anume povestitorii, pentru că nu le pot spune dramaturgii, decît cel mult fragmentari, „puitori” în pagină ai unor simburii, ai unor enunțuri de dramă, fără capacitatea — deocamdată — de a desfășura drama însăși. Există, nu neg, presupuneri și virtuți ale dramatice în scenariul Vremii zăpezilor: de la alternativa chibburească a lui Morogan, la drama „închisă” a lui Achim (viabilă doar cit și „închisă”, macrine cu iz

psihanalitic), la dilema familie-datorie a lui Pavel Pavel. Din păcate, însă, toate aceste premise nu se dezvoltă, nu se adîncesc și mai ales nu se revărsă în matca unui conflict (social) determinant, revelator, semnificativ. Pînă la urmă — și e suficient să fim atenți la recapitularea „vinovățiilor”, a motivelor, în confruntarea decisivă dintre Pavel și Achim — totul se dizolvă într-o polemică aproape abstractă sau, în orice caz, schematică, care, între „tot ce e nou, înaintat” și niște „oameni care urmăresc să jînă sutul închistat în normele vechii din trecut” (citatele, cu ineditul și eleganta lor expresivă, sînt din programul difuzat la Festivalul de la Mamaia). Polemica e abstractă deoarece abstract rămîne mereu punctul de vedere „cooperativist” al lui Pavel; acesta se mulțumește cu o ideologie implicită, subînțeleasă, cu o atitudine permanent moralizatoare, „paternalistă” (chiar el, reprezentantul „noului”, al „înaintatului”), pe cînd la Morogan acționează, cel puțin, citeva argumente explicite, „menalități învechite” dar funcționale, vii, concrete pentru universul lor etic. În consecință, printr-un proces paradoxal,

Moroganii se consumă unul cite unul, ord la flacăra rece și, din nou, abstractă a unor subînțelese „teze” pozitive, constructive, dar fără relief și nehrănitie cu realitate. Nu vom susține noi, astăzi, așa cum s-a susținut în istoria artelor, că drama (sau tragedia) nu se poate infirpa, nu-și poate aprinde nobila vîpaie decît în palate și printre eroi de os domnesc Pe de altă parte, însă, ar fi de prisos să căutăm rațiunile dramei contemporane în viziunea unei amenite nobletii, în sens figurat, desigur, în afara unei anumite măreții: de problematică, de caracter, de conflict.

Dacă în proza lor literară, atît Fănuș Neagu cit și Nicolae Velea se disting — pe lîngă vivacitatea și incisivitatea verbului — printr-o îndemnată și rapidă penetrație în interiorul moral al eroilor (că doi luntrași de pe Dunăre, care ajung din cîteva lovituri de lopată la locul fîrșii), — viziunea și temperamentul regizorului Gheorghe Naghi nu prea fac casă bună cu o atare concizie, cu concentrarea limbajului, cu economia mijloacelor de expresie. Dimpotrivă, aproape tot timpul se manifestă, la Naghi, tendința opusă: aceea de a dilata și dilua imaginea vizuală, în sensul spectaculosului, uneori colorat idilic, pastoral (ca-n secolele XVI—XVII). Altfel, cum am explica, de pildă, „în sine” a Giei, între pereții unui sopron inexplicabil, pentru ca femeia să ajungă exact de unde a plecat? Sau: cine ar putea imagina o „alegorie” mai educatoare, mai bolețată cu „apă de trandafir” decît în

scena domestică a bunului, simțitorului președinte Pavel Pavel, care nu contemplă doar galele perechea-simbol de turturele sau de hublul gînguritor, ci o și desenează cu grație într-un bloc-notes? Autenticității fruste, lacome, „pragmatismului” în continuu fluturată de Moroganii, ce le o-pune, ca replică de intimă omenie — Pavel Pavel? Doi pași de cha-cha în interiorul său rustic. Interior dominat — ah, simbolurile! — de fotografiile tuturor Moroganilor, în poze caracteristice: de data aceasta, ca într-o dramă de familie a lui O'Neill. Urmîrind spectaculosul, un efect vizual ușor „estetizant”, „frumos”, e, la rîndul lui, episodul rostogolirii butoiului cu molan, după care aparițiile și disparițiile Panțaleii justifică intruciva „misterul”, dar nu anulează non-sensul acestui personaj postig, supt din deget.

Totuși, deruta principială și stilistică a regizorului își atinge punctul culminant abia în secvența finală unde — uitînd exuberanța anterioară, ne-glijînd indicatia ironică, zeflemistă în continuare, a scenariștilor, și preferînd pe nepută masă o imagine și un limbaj descărnăt, grav, de documentar — Naghi înalță celuilui mai abieci dintre personaje, lui Achim, un pedestal de statuie tragică, și încă printr-o angulație à la Visconti sau à la Cacoyannis. Incongruența, absența rigorii, disproporția între efect și cauză, sunt evidente, și din două una: ori filmul se consideră fără sfîrșit, ori sfîrșitul e al unui alt film, care ar putea începe, eventual, în clipa cînd milițianul dresază cu

venitul proces verbal. Tipătul „tragic”, de bocet, al Atenei (în ciuda numelui, un personaj hilar) se înalță cu ipocrizie, nelalocul lui, în atmosfera forțată, descumpănitoare a ultimelor fotograme, care falsifică semnificațiile, răstoarnă morala fabulei.

Am fi nedrepti, însă, dacă nu i-am recunoaștem lui Gheorghe Naghi un anumit simț al umorului, mai exact al detaliului umoristic, al hazului gros, episodice: îl demonstrează convingător și prin propria contribuție actoricească. De altfel, dacă filmul s-ar fi pîstrat, în întregime, la platforma unei comedii de moravuri sau a unei satire rustice — în direcția cărora converg și aleasătura intimă a scenariului și vocația autorilor — am fi înregistrați poate un succes net. Pretenției și ambiției de a fi o dramă cinematografică, însă, Vremea zăpezilor nu le corespunde.

Să fie oare adevărat — așa cum s-a spus poate nu fără rea-voință — că o dată cu prelușul sau realul faliment al lui Coragiale în Năpasta, șansele literaturii noastre teatrale de a produce dramă fărânescă s-au redus la minimum, s-au anulat? Să fie oare un „destin” al literelor noastre ca, oricum ne-am întoarce, oricum ne-am suci, să ne-o ia mereu comedia pe dinainte? Literatura noastră populară respinge categoric teza inexistenței spiritului tragic la românii. În dramaturgie, însă, încercările trebuie luate de la capăt, ceea ce e un avantaj pentru cinematograful.

FLORIAN POTRA

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI
(redactor-sef adjuncț)
I. D. BALAN
(redactor-sef adjuncț)
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
DINU SĂRARU
(secretar general de redacție)
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10.
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.
Abonamente: 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.
Tipar: Cîmbinatul poligrafic Casa Schteitl.

40.220